

Osvajanje vojnih objekata u Đakovštini 1991.

PRETHODNO PRIOPĆENJE

355.48(497.5 Đakovština),,1991“

Mateo Dragičević

Muzej Đakovštine Đakovo

Rad obuhvaća vremensko razdoblje ljeta i početka jeseni 1991. godine na području Đakovštine. Prikazuje statističke podatke o narodnosnom sastavu, spolu, pismenosti i školskoj spremi stanovnika Đakovštine. Opisuje pripremu i tijek borbenih aktivnosti sukobljenih strana, te krajnji rezultat i doprinos zauzimanja vojnih objekata u Đakovštini. Tijekom pisanja rada korišteni su dokumenti u obliku muzejske građe, regionalni tisak te dosadašnji radovi i publikacije koji potpuno ili djelomično opisuju segmente Bitke za vojarne u Đakovu.

Ključne riječi: suvremena povijest, Domovinski rat, zauzimanje vojnih objekata, Đakovo, Đakovština.

Uvod

Početakom 90-ih godina 20. stoljeća Hrvatska se našla na prekretnici svoje moderne povijesti. Proces raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ubrzao je jačanje nacionalnih težnji i političkih previranja unutar hrvatskog društva. Političke promjene nakon prvih višestranačnih izbora u Hrvatskoj 1990. godine otvorile su put prema samostalnosti i suverenosti, koje su 25. lipnja 1991. formalno potvrđene proglašenjem neovisnosti. Odluka o izlasku iz jugoslavenske federacije bila je rezultat dugotrajnih nastojanja

hrvatskog naroda da stekne političku i državno-pravnu samostalnost, no ujedno je predstavljala i izazov zbog reakcije JNA, koja je pod dominacijom srpskog vrhovnog zapovjedništva i u suradnji s pobunjenim srpskim stanovništvom u Hrvatskoj dovela do oružanog sukoba na teritoriju Hrvatske. Istočna Slavonija, zahvaljujući svojem strateškom položaju i vojnoj važnosti, postala je jedno od ključnih područja sukoba. U tom prostoru, usprkos pobuni nezanemarivog srpskog stanovništva, mnoge lokalne zajednice poput Đakovštine ostale su vjerne hrvatskoj državi te su se aktivno uključile u obranu svojeg teritorija. Posebna je važnost Đakova i drugih slavonskih gradova jer su upravo tu formirane prve borbene snage koje su kasnije igrale značajnu ulogu u zaštiti istočne Slavonije i šireg područja. Zasluge stanovništva Đakovštine u Domovinskom ratu brojne su i odnose se na vojni, humanitarni, logistički i informativni aspekt rata. U ovome radu fokus je stavljen ponajprije na vojni i logistički segment Domovinskog rata kao ipak najznačajnijeg doprinosa konačnom uspjehu.

Đakovština 1991. broji 52 954 stanovnika te je administrativno-teritorijalna podjela Đakova bila drukčija od današnje. Izvršno vijeće Skupštine Općine Đakovo, prema popisu stanovništva iz 1991., upravljalo je širim područjem koje je osim grada Đakova uključivalo sela: Borovik, Bračevci, Breznica Đakovačka, Bučje Gorjansko, Budrovci, Čenkovo, Dragotin, Drenje, Đurđanci, Forkuševci, Gašinci, Gorjani, Hrkanovci Đakovački, Ivanovci Gorjanski, Josipovac Punitovački, Kešinci, Kondrić, Koritna, Krndija, Kućanci Đakovački, Kuševac, Lapovci, Levanjska Varoš, Lipovac Hrastinski, Majar, Mandićevac, Merolino Sikirevačko, Milinac, Mrzović, Musić, Novi Perkovci, Ovčara, Paljevina, Paučje, Piškorevci, Podgorje Bračevačko, Potnjani, Preslatinci, Pridvorje, Punitovci, Ratkov Dol, Satnica Đakovačka, Selci Đakovački, Semeljci, Slatinik Drenjski, Slobodna Vlast, Strizivojna, Svetoblažje, Široko Polje, Tomašanci, Trnava, Viškovci, Vrbica i Vučevci. Riječ je o izuzetno većem administrativnom području za razliku od današnjeg, gdje u sastav Grada Đakova ulazi devet naselja: Budrovci, Đakovo, Đurđanci, Ivanovci Đakovački, Kuševac, Novi Perkovci, Piškorevci, Selci Đakovački i Široko Polje. Narodnosni sastav stanovništva Đakovštine 1991. brojio je 48 578 Hrvata (91,7 %), 2002 Srba (3,7%) i 4,4 % ostalih narodnosti (Slovaci, Muslimani, Albanci, Mađari i dr.).¹ „Na području đakovačke općine

1 Ivica MIŠKULIN, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj – rujan 1991.“, *Valpovački godišnjak*, br. 11, 2006., 169.

bile su pozicionirane postrojbe 158. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade JNA te postrojbe garnizona u Đakovu. Bile su raspoređene na sljedeći način: u vojarnama „Dračice” (Velika) i „Diljski partizanski odred” (Mala), domu JNA u središtu grada, vojnom poligonu „Nabrđe” kod sela Gašinci te vojnom skladištu „Gaj”, smještenom između Đakova i Đakovačke Satnice. U predstojećoj akciji djelovale su postrojbe 2. đakovačke bojne 107. br. ZNG-a, satnija 3. „A” br. ZNG-a, dvije satnije policije te postrojbe lokalnog NZ-a.”²

Ovaj rad pomoću dostupne literature i povijesnih izvora prikazuje organizaciju obrane lokalnoga stanovništva, vojnih i policijskih jedinica, te način i tijek djelovanja prije i za vrijeme Bitke za vojne objekte JNA u Đakovštini. Opisani događaji potkrijepljeni su autentičnom dokumentacijom iz đakovačkih vojarni u obliku *Vojne naredbe*, te dokumentacijom đakovačkih snaga *Planom odbrane vojnih objekata JNA u garnizonu Đakovo*, *Knjigom dojava*, *Ratnim dnevnikom 122. brigade*, *Knjigom zapovijedi zapovjedništva bataljuna ZNG-a i Knjigom dnevnih zapovijedi 1. čete*. Korišteni su izvori poput novinskih članaka iz *Glasa Slavonije*, osobna svjedočanstva sudionika te sekundarna literatura koja u nacionalnom i lokalnom okviru opisuje zbivanja u Hrvatskoj 1991. godine. Posebno su primijenjeni znanstveni radovi i publikacije povjesničara koji svojim aktivnim radom pridonose istraživanju Domovinskog rata, poput Davora Marijana, Ivica Miškulina i Ante Nazora. Njihovi radovi pružaju širi kontekst vojnopolitičkih prilika u Republici Hrvatskoj te omogućuju komparaciju nacionalnih zbivanja s lokalnim događajima na slavonskom bojištu. Time se osigurava uravnotežen uvid u tijek događaja i djelovanje svih relevantnih aktera na području Đakovštine.

Preobrazba Jugoslavenske narodne armije i razoružanje Teritorijalne obrane

Socijalistička Republika Hrvatska kao federalna jedinica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije početkom 80-ih godina 20. st. nalazila se u dubokoj političkoj, gospodarskoj i društvenoj krizi, koja će prerasti u najveći oružani sukob na području Europe u drugoj polovici 20. stoljeća. Nakon smrti Josipa Broza Tita, različiti stavovi pojedinih republika sve su više dolazili do izražaja. S jedne strane Hrvatska i Slovenija, gospodarski najrazvijenije

2 I. MIŠKULIN, *Isto*, 190.

republike, težile su većoj autonomiji i demokratskim promjenama, dok su se Srbija, najmnogoljudnija zemlja u SFRJ i JNA, glavna oružana komponenta, zauzimale za centralizaciju i očuvanje trenutne državne i vojne strukture. Opća mobilizacija srbijanskih vojnih, političkih i intelektualnih krugova u cilju stvaranja dominantne pozicije srbijanskog naroda počinje sredinom 80-ih godina 20. st. objavljivanjem *Memoranduma* Srpske akademije nauka i umetnosti 1986. i preustrojem JNA pod nazivom *Jedinstvo* u razdoblju od 1987. do 1990. godine. U *Memorandumu* srpski nacionalisti isticali su navodnu ugroženost Srba i srpstva u Jugoslaviji, posebice na Kosovu i u Hrvatskoj, a zapravo su težili što većoj centralizaciji države i dominaciji Srbije nad ostalim jugoslavenskim republikama.³

Realizacijom plana *Jedinstvo* završeno je razdoblje (1968. – 1998.) dotadašnjeg ustroja i teritorijalne organizacije, koja je doduše mijenjana, ali je ipak zadržala ustroj koji se u literaturi redovito naziva republičkim ustrojem vojske.⁴ Dotadašnja organizacija podrazumijevala je šest armija čije su zone nadležnosti odgovarale republičkim granicama, dok je od kraja 1988. JNA imala tri vojišta, odnosno tri vojne oblasti (VO) na kopnu (+ Vojnopomorska oblast te Ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana, kao i do tada). Spomenutom reorganizacijom republička vodstva isključena su iz sustava zapovijedanja snagama Teritorijalne obrane (TO), koje su, protivno Ustavu SFRJ iz 1974., podređene zapovjedništvima JNA, a teritorij Hrvatske podijeljen je između više zapovjedništava. Tako je 5. vojna oblast (prema mirnodopskom ustroju), odnosno Sjeverozapadno vojište (prema ratnom ustroju), sa sjedištem u Zagrebu obuhvatila sjeverozapadnu Hrvatsku, Istru, Gorski kotar, Liku, Kordun i Banovinu te Sloveniju. Ostali dio Hrvatske (Slavonija) podijeljen je između 1. vojne oblasti sa sjedištem u Beogradu i Vojnopomorske oblasti sa sjedištem u Splitu (jadranska obala i sjeverna Dalmacija).⁵ JNA je bila operativna, dobro naoružana federalna komponenta, dok je Teritorijalna obrana bila republička, slabije naoružana i slabije pokretljivosti, predviđena da bude svenazočni oslonac JNA, te su se ove dvije vojne komponente u ratnim prilikama trebale nadopunjavati po koncepciji općenarodnoga oružanog otpora.⁶ U novoj organizaciji JNA Đakovo nalazilo

3 Ante NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, Zagreb, 2011., 19.

4 Davor MARIJAN, „Jedinstvo - posljednji ustroj JNA”, *Polemos*, br. 6, 2003., 12.

5 A. NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, 22.

6 Davor MARIJAN, „Jugoslavenska narodna armija u agresiji na Republiku Hrvatsku 1990. -

se u zoni odgovornosti 17. korpusa sa sjedištem u Tuzli, dok je korpus bio u sastavu 1. vojne oblasti s Komandom u Beogradu. Osim 17. korpusa sa sjedištem u Tuzli, 1. vojna oblast u svojem je sastavu imala: prištadne (vojišne postrojbe) Sarajevski (4.), Banjalučki (5.), Novosadski (12.), Kragujevački (24.) i Užički (37.) korpus, Komandu obrane grada Beograda, Riječnu ratnu flotilu, 1. proletersku gardijsku mehaniziranu diviziju, 4. motoriziranu i 22. pješačku diviziju.⁷

Središnja točka napada JNA na obrambeni sustav bila je TO.⁸ Oko 54 % naoružanja TO-a u SFRJ čuvalo se u 785 skladišta i objekata JNA, dok je 46 % bilo u 1380 objekata izvan Armije.⁹ U SR Hrvatskoj procjenjuje se da se broj „cijevi” kretao između 80 000 i 100 000.¹⁰ Naoružanje je oduzeto u dogovoru sa srbijanskim vodstvom, a na temelju zapovijedi koju je 14. svibnja 1990. protuzakonito (bez znanja i suglasnosti Predsjedništva SFRJ) potpisao načelnik Generalštaba Oružanih snaga (GŠ OS) SFRJ general Blagoje Adžić.¹¹ Nekoliko dana prije nego što je HDZ preuzeo vlast u Hrvatskoj, JNA je na osnovi zapovijedi načelnika 23. svibnja 1990. oduzela oružje TO-u SRH i pohranila ga u svoja skladišta.¹² Tim izvršavanjem zapovijedi republike su nezakonito izbačene iz zapovjednog lanca u pogledu prava uprave TO, a uskraćena im je i ustavna obveza da rukovode općenarodnim otporom na svojem teritoriju u slučaju rata.¹³ Ona je u vrijeme demokratske smjene vlasti bila organizirana u sustav štabova (od republičkih kao najviših do općinskih kao najbrojnijih), dok su ostale postrojbe TO-a bile pričuvnog karaktera, što znači da su se formirale i djelovale u ratu.¹⁴ Najviši zapovjedni kadar TO-a bili su oficiri od kojih je veći dio služio i u JNA, te je osobno i svjetonazorski bio vezan za nju, što je bio temeljni razlog da je Republički štab TO-a nakon izborne pobjede HDZ-a odigrao negativnu ulogu zapovjednog

1992. godine”, *Časopis za suvremenu povijest*, Br. 33., Zagreb, 2001., 290.

7 Davor MARIJAN, *Slom Titove Armije: JNA i raspad Jugoslavije 1987.-1992.*, Zagreb, 2008., 111-112.

8 D. MARIJAN, *Slom Titove Armije: JNA i raspad Jugoslavije 1987.-1992.*, 107.

9 D. MARIJAN, *Isto*, 152.

10 Ante NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, 28.

11 A. NAZOR, *Isto*, 29.

12 Davor MARIJAN, „Slavonija u ratnoj 1991. godini”, *Scrinia Slavonica* 1, 2001., 280.

13 D. MARIJAN, „Jedinstvo - posljednji ustroj JNA”, 45.

14 Davor MARIJAN, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991”, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 40, Br. 1, 2008., 48.

tijela vezanog za Beograd (SSNO i Generalštab Oružanih snaga, odnosno, zapovjedništva JNA u Hrvatskoj.¹⁵ Teritorijalna obrana Republike Hrvatske postojala je do jeseni 1991., kada je uvedena u pričuvni sastav Hrvatske vojske.¹⁶

U izrazito multietničkoj državi kakva je SFRJ nedvojbeno bila, do kraja 80-ih god. 20. st. vidljiva je nacionalizacija zapovjednih struktura JNA u generalskim i višim oficirskim kadrovima koja apsolutno nije bila u skladu s postotcima stanovništva u zajedničkoj državi. Pa je tako etnički sastav časničkog zbora JNA činio sljedeći udio narodnosti: Srbi 63,2 %, Crnogorci 6,2 %, Makedonci 6,3 %, Hrvati 12,6 %, Slovenci 2,8 %, Muslimani 2,4 %, Jugoslaveni 3,6 %, Albanci 0,6 %, Mađari 0,7 % i ostali 1,6 %, dok je do početka 90-ih god. 20. st. u ukupnom časničkom korpusu broj Srba premašio 70 %.¹⁷ Usporedno, neujednačenost nacionalne strukture starješinskog kadra u Jugoslavenskoj armiji postojala je i dva desetljeća ranije u postotno manjim brojevima, ali ne zanemarivim. Pa tako 1969. godine Srbi čine 46,6 % generala, 60,1 % oficira i 65,6 % podoficira, dok Crnogorci broje 19,4 % generala, 9,0 % oficira i 5,8 % podoficira. S druge strane, Hrvati su činili 21,1 % generala, 14,7 % oficira i 12,6 % podoficira, a Slovenci 6,5 % generala, 5,3 % oficira i 2,6 % podoficira.¹⁸ Do početka devedesetih godina vojni predstavnici, načelno zajedničke vojske, politički vođe Srba i javno „glasniji” dio srbijanske intelektualne elite imali su iste ciljeve koje Nazor precizno definira, a oni su:

Očuvanje Jugoslavije, kao strogo centralizirane države s prevlašću najbrojnijeg naroda (srpskog) u njoj (prema načelu „jedan čovjek, jedan glas”), odnosno smanjenje prava republika, a povećanje ovlasti saveznih tijela, razlog su zbližavanja dijela vodstva JNA sa srbijanskim vodstvom i pretvaranja JNA u srpsku vojsku. Stjecajem okolnosti, prije svega zbog oružanoga otpora Slovenaca i, posebice, Hrvata, a potom i Bošnjaka – muslimana, taj će cilj biti reduciran za zauzimanje „srpskih” područja

15 D. MARIJAN, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991”., 48.

16 D. MARIJAN, *Isto*, 48.

17 Davor DOMAZET-LOŠO, „How Aggression Agait Croatia and Bosnia-Herzegovina Was Prepared of the Transformation of the JNA into a Serbian Imperial Force”, *National Security and the Future*, Vol. 1., No. 1., 2000., 110.

18 Nevio ŠETIĆ, *Ostvarenje suvremene hrvatske države – od pojave višestranačja 1989. do nastanka samostalne, međunarodno priznate i teritorijalno cjelovite Republike Hrvatske*, Zagreb, 2017., 135.

u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, koja bi se potom pripojila „krunjoj” Jugoslaviji, zapravo („velikoj”) Srbiji.¹⁹

Organizacija obrane i priprema za borbene aktivnosti

Srpska pobuna u Hrvatskoj poput „balvan revolucije” iz kolovoza 1990. ukazala je novoizabranoj hrvatskoj vlasti kako srpska manjina u Hrvatskoj neće olako prihvatiti izbornu volju građana, te da će država biti prisiljena što prije uspostaviti organe sile kako bi se na njezinom teritoriju poštovale odluke i provodili zakoni. Nakon protuzakonitog razoružanja TO-a SRH u svibnju 1990. i upitne odanosti dijela milicajaca srpske narodnosti novoj hrvatskoj vlasti, bilo je nužno uskladiti nacionalnu strukturu Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske te povećati i naoružati što veći broj ljudi spremih za obranu.²⁰ Budući da je Hrvatska još uvijek formalno bila dijelom jugoslavenske federacije, realizacija takve odluke morala se provesti u skladu s postojećim saveznim i republičkim zakonima. To će ujedno biti i razlog zbog čega će teret početnog organiziranja i stvaranja hrvatske vojske preuzeti MUP RH.²¹ Sredinom rujna 1990. Vlada RH donijela je odluku kojom je brojno stanje milicije u slučaju rata, neposredne ratne opasnosti ili drugih izvanrednih prilika određeno u ukupnom broju od 70 000 pripadnika, od kojih 25 000 djelatnih i 45 000 pričuvnih.²² Sredinom travnja 1991. pri MUP-u je osnovan Zbor narodne garde (ZNG), kao poseban sastav namijenjen za potrebe obrane ustavnog poretka, cjelovitosti i teritorijalnog integriteta RH, ali pod zapovijedanjem Ministarstva obrane.²³ ZNG je predstavljao nekakvog križanca između vojske i policije, a zamišljen je dao pričuvni i djelatni.²⁴ Prema prvim planovima trebao je imati Zapovjedništvo, četiri djelatne brigade, 16 pričuvnih brigada i devet pričuvnih samostalnih bataljuna ZNG-a, dok je u pričuvnom dijelu trebao imati 38 726 ljudi.²⁵

19 A. NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, 22.

20 Mata BRSTILO REŠETAR, *Organiziranje obrane i začeci Hrvatske vojske, katalog izložbe Domovinski rat*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2013. 93.

21 Mata BRSTILO REŠETAR, *Organiziranje obrane i začeci Hrvatske vojske, katalog izložbe Domovinski rat*, 93.

22 Davor MARIJAN, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991.”, 48.

23 D. MARIJAN, *Isto*, 49.

24 D. MARIJAN, *Isto*, 49.

25 D. MARIJAN, *Isto*, 49.

Sukob u Borovu Selu, u svibnju 1991., uvjerio je hrvatsko vrhovništvo kako je nastupilo pravo vrijeme za operacionalizaciju plana o stvaranju vlastitih vojnih oružanih snaga.²⁶ U Slavoniji na području PU Osijek planirana je 8. pričuvna brigada na području Našica, Đakova, Orahovice i Podravske Slatine. Međutim, nakon kratkotrajnoga sukoba u Sloveniji donesena je odluka o mobiliziranju pričuvnih brigada, pa tako i onih slavonskih, što je rezultiralo podizanjem 106., 107., 108., i 109. brigade ZNG-a.²⁷ Zamišljeno je da osnovicu unutarnjeg ustroja brigade čine četiri pješačke bojne, dok je zapovijed za mobilizaciju stigla 28. lipnja u 8:50 ujutro te je proslijeđena nižim jedinicama.²⁸ Prva bojna 107. brigade ZNG-a mobilizirana je u Našicama, druga bojna u Đakovu, treća u Valpovu i četvrta u Donjem Miholjcu. Prvoga dana mobilizacije 2. bojna (đakovačka) imala je ukupnu popunjenost od 96,5 %.²⁹ Također, prvog dana mobilizacije 2. bojna imala je 129 vojnika.³⁰ Drugog dana taj se broj povećao pa je 2. bojna raspolagala s 484 čovjeka, od toga su 23 bili časnici, te njih 35 dočasnici.³¹ Prvi zapovjednik 2. bojne ZNG-a u Đakovu bio je Zvonimir Berc. „Dan kasnije, 30. lipnja od predviđene četiri pješačke bojne, u potpunom (100 %) mobilizacijskom ustroju bila je samo 2. đakovačka bojna.”³² Dana 3. srpnja đakovačka bojna i dalje je bila jedina u punom sastavu, te su se u njoj nalazila 23 časnika, 33 dočasnika i 444 gardista.³³ Tu informaciju je 9. srpnja potvrdio i zapovjednik brigade prilikom obavijesti Zapovjedništvu ZNG-a u Zagrebu, u kojem je stanje u ostalim bojnama ocijenio kritičnim.³⁴ Tri dana poslije u izvješću Zapovjedništva 2. bojne đakovačke snage brojile su ukupno 452 pripadnika, od toga 24 časnika, 44 dočasnika i 385 vojnika.³⁵

26 I. MIŠKULIN, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj-rujan 1991.”, 169.

27 I. MIŠKULIN, *Isto*, 169.

28 I. MIŠKULIN, *Isto*, 170

29 I. MIŠKULIN, *Isto*, 170

30 Ivan MIŠKULIN, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991.-1993.”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, Br. 8., 2007., 153.

31 I. MIŠKULIN, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj-rujan 1991.”, 171.

32 I. MIŠKULIN, *Isto*, 171.

33 I. MIŠKULIN, *Isto*, 172.

34 I. MIŠKULIN, *Isto*, 172.

35 I. MIŠKULIN, *Isto*, 172.

Glavni razlozi lošije borbene spremnosti u bojnama nije defetizam mobiliziranih pripadnika bojni, već nedostatak naoružanja i svakodnevne ljetne zadaće u poljoprivredi. Sve mobilizirane pričuvne brigade posjedovale su gotovo isključivo lako pješačko naoružanje, i to često u nedovoljnoj količini. Također, posebno je evidentiran bio nedostatak protuoklopnih sredstava, bez kojih su borbene aktivnosti u ravničarskoj Slavoniji nezamislive.³⁶ Tako je, prema riječima zapovjednika prve čete 2. bojne, naoružanje jedinice bilo vrlo slabo, a obuhvaćalo je puške M 48, karabine lovačkih pušaka bez optike i nešto automatskih pušaka – kalašnjikova.³⁷ Krajem lipnja đakovačka je bojna raspolagala s 257 komada pješačkog oružja, ali s pokrivenošću streljivom koja je bila manja od jednog borbenog kompleta.³⁸ Problem koji se posebno istaknuo na đakovačkom području bio je taj što je dobar dio mobiliziranog ljudstva živio od poljoprivrednih djelatnosti čiji su poslovi bili neodgodivi.³⁹ Prema prijedlogu zapovjednika taj problem rješavao se puštanjem kućama pripadnika postrojbi, a njihov broj nadopunjavao se dobrovoljcima kojih je bilo dovoljno.⁴⁰

Stanje naoružanja i druge vojne opreme 2. bojne ZNG-a sredinom srpnja iznosilo je: 411 komada naoružanja, 110 256 komada streljiva i mina, 56 sredstava veze, 1064 minsko-eksplozivnih sredstava, 2013 sredstava radiološko-biološko-kemijske obrane, 900 intendantskih sredstava, te 432 sanitetska sredstva.⁴¹ U prvoj polovici rujna bojna je imala punu pokrivenost streljačkim naoružanjem, protuoklopnim sredstvima oko 15 %, dok je streljiva i drugih minsko-eksplozivnih sredstava bilo oko 2 borbena kompleta u prosjeku.⁴² U brojkama, naoružanje se sastojalo od: 364 automatske pušake, 39 poluautomatskih pušaka, 4 puškomitraljeza, 4 ručna bacača, 50 snajper pušaka i 113 raznih karabina.⁴³

36 Ivan MIŠKULIN, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991.-1993.“, 153.

37 I. MIŠKULIN, *Isto*, 153.

38 I. MIŠKULIN, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj-rujan 1991.“, 176.

39 I. MIŠKULIN, *Isto*, 175.

40 I. MIŠKULIN, *Isto*, 175.

41 I. MIŠKULIN, *Isto*, 178.

42 I. MIŠKULIN, *Isto*, 180.

43 I. MIŠKULIN, *Isto*, 180.

Sve veći problem s kojim se bojna susretala, svjesna da je velika prednost u borbi, nedostatak je minobacačkog oružja.⁴⁴ Međutim, prema sjećanju Mirka Štrka, zapovjednika akcije zauzimanja vojnih objekata u Đakovu, đakovačka bojna posjedovala je jedan minobacač koji je bio skriven u DVD-u (Dobrovoljnom vatrogasnom društvu).⁴⁵ Znajući da vojnici kod „Male vojarne” zapisuju tablice gardista čim prođu s bilo kakvom ratnom tehnikom, skovali su plan za zbunjivanje neprijatelja. Naime, s desetak različitih kamiona radili su krugove u užem središtu grada tako da prođu pokraj vojarne prilikom čega bi jedini minobacač koji su imali bio zakačen za kamion. Nakon jednoga kruga isti bi minobacač zakačili na drugi kamion i tako su zbunjivali neprijatelja koji je kasnijim utvrđivanjem u bilježnicu zaista i zapisivao sve veće brojeve minobacača koje posjeduju đakovačke snage.⁴⁶

Pred početak Bitke za vojarne, vojna skladišta, poligon te Dom JNA u Đakovštini, 2. bojna 107. brigade ZNG-a imala je dvije zadaće, od kojih je druga bila borbena. Prva se odnosila na sprječavanje prodora JNA pravcem Vinkovci-Đakovo i širenje srpske pobune pravcem Šodolovci-Semeljci.⁴⁷ Razlog tomu bilo je intenziviranje borbi u Slavoniji te sprječavanje zauzimanja točaka koje bi JNA omogućilo početne točke za učinkovitije napade na Osijek i Vinkovce.⁴⁸ Drugi zadatak bojna je dobila u noći 12. rujna, te je sljedeći dan iz zagrebačkog centra za obuku policije prebačena na područje Hrvatske Dubice sa zadaćom osiguranja cestovnog pravca Hrvatska Dubica-Jasenovac, nakon čega je dan pred Bitku za vojarne (14. rujna) vraćena u Đakovo.⁴⁹

Uz snage MUP-a RH i ZNG-a (na kojima je počivao teret organiziranja obrane sve do ustroja jedinstvene Hrvatske vojske u rujnu 1991.), fazama obrane pridonijela je i Narodna zaštita (NZ). Početkom 1991. godine NZ je ponudila jedan od legalnih okvira za organiziranje „neoružanog i ukupnog otpora (...) na osnovi dobrovoljnosti i samoorganizacije građana” u trenutku kada je Predsjedništvo SFRJ izdalo naredbu za raspuštanjem

44 I. MIŠKULIN, *Isto*, 179.

45 Marko PERIĆ, „Sjećanje Mirka Štrka, zapovjednika akcije oslobađanja vojnih objekata u Đakovu”, Đakovačkim objektivom kroz Domovinski rat, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2013., 19.

46 M. PERIĆ, „Sjećanje Mirka Štrka, zapovjednika akcije oslobađanja vojnih objekata u Đakovu”, 19.

47 I. MIŠKULIN, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991. - 1993.”, 154.

48 I. MIŠKULIN, *Isto*, 153.

49 I. MIŠKULIN, *Isto*, 153.

i razoružavanjem svih paravojskih postrojbi, a vrh JNA prijetio vojnim udarom.⁵⁰ „Istodobno s ustrojavanjem profesionalnih oružanih snaga, od 15. ožujka 1991. započelo je ustrojavanje odreda NZ. To je zapravo bio nastavak procesa osnivanja nenaoružanih dragovoljačkih odreda, kao oblika obrane od prijeteće agresije JNA i pobunjenih Srba u Hrvatskoj. Drži se da je do kraja lipnja 1991. NZ brojala više od 50 000 pripadnika, od toga u Zagrebu oko 20 000.”⁵¹ Cilj njezinog organiziranja bio je omogućiti svakom lojalnom građaninu organizirano sudjelovanje u obrani RH, što više organizirati i omasoviti građane u otporu prema okupatoru, pomoći Kriznom štabu i nadležnim državnim organima, organiziranje pomoći tadašnjim postrojbama, te uspostaviti funkcionalnu vezu pojedinac – mjesna zajednica – općina – Republika.⁵² Na području Đakovštine do 15. rujna 1991. godine NZ nije organizirana samo u mjesnim zajednicama: Svetoblažje, Paučje, Slobodna Vlast, Majar, Podgorje i Bračevci.⁵³ U pedeset mjesnih zajednica na principu dobrovoljnosti upisano je preko 7 000 članova.⁵⁴ Zahvaljujući brojnosti, pripadnici NZ-a odrađivali su široki spektar poslova, a neki od njih su: čuvanje važnih objekata (vodocrpilišta, trafostanica, domova zdravlja), kontrola prometa i čuvanje punktova, postavljanje barikada, kopanje rovova i zapreka, općenito pomaganje u izgradnji obrambenih položaja, transport opreme, hrane, streljiva i sanitetskog materijala i dr. Njezino djelovanje dijelimo na dvije faze: fazu nenaoružanog obrambeno-zaštitnog djelovanja od srpnja 1991. godine te, nakon otvorene agresije na RH, fazu oružanog i nenaoružanog obrambeno-zaštitnog djelovanja od kolovoza 1991., do njezinog operativnog gašenja 1992. godine.⁵⁵

Osam dana prije Bitke za vojarne promijenjena je postojeća kadrovska struktura Kriznog štaba Općine Đakovo. Ono je djelovalo kao koordinativno tijelo za osiguravanje jedinstvenog i usklađenog djelovanja izvršnih i upravnih tijela državne vlasti u Republici, kao i privrednih i društvenih djelatnosti, te

50 M. BRSTILO REŠETAR, *Organiziranje obrane i začeci Hrvatske vojske, katalog izložbe Domovinski rat*, 93.

51 A. NAZOR, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, 61.

52 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, Đakovština u Domovinskom ratu, Izvršno vijeće Skupštine Općine Đakovo, Đakovo, 1993. 43.

53 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 43.

54 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 43.

55 M. BRSTILO REŠETAR, *Organiziranje obrane i začeci Hrvatske vojske*, 94.

kao pozadinska podrška zapovjedništva.⁵⁶ Kao članovi Općinskog Kriznog štaba izabrani su: August Zebec, predsjednik Izvršnog vijeća kao predsjednik Kriznog štaba, Ante Radoš kao sekretar Sekretarijata za gospodarstvo, Zvonko Bušić kao sekretar Sekretarijata za narodnu obranu, Josip Rajić kao rukovoditelj Ispostave Fonda zdravstva i zdravstvenog osiguranja Đakovo, Ivan Hrca kao zapovjednik Policijske stranice Đakovo, te Mile Ljubičić u funkciji novinara. U radu Općinskog Kriznog štaba sudjelovao je i predsjednik Skupštine Općine Mate Zorić, sa svim pravima i dužnostima člana.⁵⁷

Zvonko Bušić, tadašnji sekretar Narodne obrane u Đakovu, u svojem sjećanju ističe da su kao Sekretarijat obrane nakon „balvan revolucije” u Kninu (17. kolovoza 1990.) uveli mjere iz plana pripravnosti kako se na području Đakovštine, s obzirom na nekoliko sela s većinski srpskim stanovništvom, te strahu od ponavljanja, ne bi dogodio sličan rasplet događaja.⁵⁸ Đakovačko ljudstvo je pred početak jeseni 1990. godine bilo gotovo razoružano, što je predstavljalo veliki sigurnosni problem. Krajem rujna 1990., u koordinaciji s Ministarstvom obrane, Ministarstvom unutarnjih poslova te samoinicijativnim metodama, započeo je određeni oblik naoružavanja. Bušić tvrdi da je osobno sudjelovao u tim aktivnostima, te je do kraja listopada iste godine nabavljeno 530 automatskih pušaka – strojica, 4 ručna bacača i oko 20 protutenkovskih mina, što je osim inicijalnog naoružanja, predstavljalo psihološku dimenziju sigurnosti i stabilnosti.⁵⁹

Organizacija obrane Đakovštine osim u naoružanju i ljudstvu, oslanjala se na svakodnevne informacije s *osmatračkih* (izviđačkih) dežurstava kako bi Zapovjedništvo raspolagalo sa što točnijim informacijama o kretanju neprijateljskih jedinica. Takve informacije zapisane su u *Knjizi dojava* u razdoblju od 8. kolovoza 1991. do 14. rujna 1991.⁶⁰ Knjiga donosi autentičan i neposredan prikaz ratnih dana iz perspektive zapovjednika, ali i običnih ljudi suočenih s izvanrednim okolnostima. Također, nudi izravan uvid u svakodnevne dojave i prikazuje razinu kolektivne otpornosti i zajedništva Đakovčana pred Bitku za vojarnje. Osim vojnih aktivnosti i kretanja, *Knjiga dojava* sadrži autentične fragmente psihološkog stanja u hrvatskim i JNA

56 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 50.

57 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 50.

58 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 10.

59 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 10–11.

60 Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, *Knjiga dojava*, MĐ-DR-61.

snagama. Primjerice, dana 7. rujna u korespondenciji između Komande 17. korpusa i podređenih brigada vidljiva je zabrinutost korpusove komande u vezi sa sve većim brojem smrtnih slučajeva, samoubojstava i ubojstava pripadnika JNA iz različitih razloga poput prekomjerne upotrebe alkohola, svađe, nespretnog rukovanja oružjem i sl.⁶¹ O primjeru ratne neuroze koja dan pred početak Bitke za vojarnje obuzima pojedince govori i *Knjiga dojava* prema kojoj je na poligonu Nabrđe u noćnim satima pristigla hitna pomoć koja je samoranjenog vojnika prebacila u vojarnu Dračice.⁶²

Od početka srpnja Zapovjedništvo te pristožerne i prateće postrojbe razmještene su u prostorijama DVD-a, 1. satnija u prostorima tvornice „Geli”, 2. satnija u prostorijama „Trudbenika”, a 3. satnija u prostorijama „Švarcerije”, sa zadaćom čuvanja važnih privrednih objekata, osiguranja skupljanja ljetine, prihvata vojnika i časnika iz JNA, intenzivne obuke svih struktura postrojbe te intenzivnog praćenja i izvješćivanja o događajima u vojnim objektima u Đakovu i vojnom poligonu Nabrđe.⁶³ Također tijekom ljeta na području Đakovštine od strane Zapovjedništva organizirani su stražarski punktovi s ciljem pravodobnog reagiranja na moguće prijetnje. Neki od punktova zabilježeni su u *Knjizi zapovijedi Zapovjedništva* i *Knjizi dnevnih zapovijedi I. čete*. Prema *Knjizi zapovijedi Zapovjedništva* dežurstva su organizirana od 30. srpnja, a podrazumijevala su stražarska mjesta pod nazivima: „Glavni ulaz”, „Kuhinja”, „Dvorište”, „Terasa”, „Kod Zapovjedništva”, „U Zapovjedništvu” te „U kuhinji”. Nadalje, u *Knjizi dnevnih zapovijedi I. čete* zapisani su i drugi nazivi stražarskih punktova poput vodocrpilišta „Trslane”, zgrada „Trgoprometa”, „Silosa” i „DVD-a”, te ostali pod nazivima „Bunker”, „Porta”, „Kapija”, „Sjemenska”.⁶⁴ Knjiga prikazuje svakodnevnu raspodjelu po lokacijama, a dežurstva su vremenski bila različito organizirana. Dežurstva su uglavnom trajala po dva sata, nakon čega se ljudstvo mijenjalo prema dnevnom rasporedu zapovjednika. Kraj zapisanih dežurstava podudara se s osnivanjem 122. brigade Hrvatske vojske 26. rujna 1991. godine. Unatoč tome što su mnogi stražarski punktovi evidentirani u dostupnoj literaturi, dodatna svjedočanstva branitelja ukazuju

61 Vojna naredba 17. korpusa JNA iz 1991., MĐ-DR-58/58(1-2).

62 MĐ, Knjiga dojava, MĐ-DR-61, Zapis od 14. rujna 1991.

63 M. PERIĆ, „Borbena djelovanja 2. bojne 107. br. i 1. bojne 122. br. HV-a tijekom 1991., priredio: bojnik Željko Miholjek – memoarsko gradivo”, 251.

64 MĐ, Knjiga dnevnih zapovijedi I. četa, MĐ-DR-4605, 1–37.

na postojanje još punktova koji nisu bili zabilježeni, a čije je nazive moguće saznati zahvaljujući svježem kolektivnom sjećanju. Ono se odnosi na nazive punktova: „Dvorište mašinske”, „Ciglana” i „Posavina”. Zbog činjenice da su pojedini stražarski punktovi bili organizirani u sklopu civilnih objekata, uglavnom obiteljskih kuća, njihovi nazivi nisu sačuvani u službenim zapisima niti objavljeni iz razloga očuvanja privatnosti.

JNA objekti i plan obrane objekata JNA u garnizonu Đakovo

Područje Đakovštine, smješteno u središtu Slavonije, idealno je za smještaj mehaniziranih postrojbi zbog svoje geografske pozicije i ravničarskih terena, što je posebno izraženo na područjima općina Vinkovci, Osijek i Đakovo.⁶⁵ Ravničarski kraj bez prirodnih prepreka omogućuje nesmetano kretanje tenkova i oklopnih vozila, dok prostrane poljoprivredne površine omogućuju prikrivanje i raspored tehnike na terenu. Đakovo je 1991. bilo jedno od mjesta na prometnom čvorištu koja su preko podravske magistrale povezivala istok i zapad Slavonije sa Zagrebom⁶⁶, a nalazi se i u blizini važnih koridora, što olakšava brzo pregrupiranje i logističku potporu postrojbama. Krajem 1990. JNA je u RH imala približno 60 000 ljudi, dok je prema ratnom ustroju raspolagala s 1 058 378 ljudi.⁶⁷

Smještena u Đakovu, 158. mješovita protuartiljerijska brigada JNA, mješovita, protuoklopna, artiljerijska brigada, po vojnom naoružanju jedna je od najjačih te vrste na području SRH. U Đakovu su djelovale dvije vojarne JNA, vojarna „Nikola Demonja” (tzv. Mala vojarna) i vojarna „Dračice” (tzv. Velika vojarna), smještena na ulazu u Đakovo iz smjera Osijeka. Uz dvije vojarne u Đakovu postojao je „Dom JNA”, vojno skladište „Gaj” i vojni poligon „Nabrđe” (danas poligon HV-a Gašinci).⁶⁸ Poligon „Nabrđe” je 31. kolovoza pojačan mehaniziranom četom 36. mehanizirane brigade koja je premještena iz vojarne u Vinkovcima i pridodana 158. mješovitoj protuoklopnoj artiljerijskoj brigadi.⁶⁹ Vojni kadar đakovačkih vojarni opisao je Zvonko Bušić, tadašnji sekretar Narodne obrane u Đakovu: „Znali smo

65 Davor MARIJAN, „Bitka za Vukovar”, *Scrinia Slavonica* 2, 2002., 376. w.

66 Damir SVOBODA, Zdenko PUŠIĆ, „Izvjешće iz Našičkog kraja”, *Glas Slavonije*, 8. 9. 1991., 9.

67 D. MARIJAN, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991.”, 51.

68 Miljenko BREKALO, Anamarija LUKIĆ, Ivana JURČEVIĆ, „Uloga JNA-a u velikosrpskom projektu – Poseban osvrt na područje Đakovačko-osječke nadbiskupije”, *Diascoviensia* 4 , Đakovo, 2020., 584.

69 Davor MARIJAN, *Domovinski rat*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., 100.

također kakvu snagu ima JNA sa svojim potencijalom u vojarnama ovdje u Đakovu, koja je vatrena moć u tim njezinim vojarnama i koja je moć i potencijal oficirskog kadra u njima, jer je to bio topnički kadar s iznimnim znanjem i topničkom moći.”⁷⁰ Do kolovoza 1991. komandant 158. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade bio je pukovnik Radomir Srdanović, a načelnik štaba potpukovnik Radenko Gengo, koji su bili smješteni u vojarni „Dračice”. Do 15. kolovoza Serdanović odlazi u mirovinu na čijem ga mjestu mijenja Radenko Gengo. Obojica su bila smještena u vojarni „Dračice”, dok je u Miljan Čabarkapa bio zapovjednik vojarne „Diljski odred”, tzv. Male vojarne, odakle je djelovao i gdje je boravio.

Vojni garnizon u Đakovu dana 17. svibnja 1991. poslao je komandi 17. korpusa „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, koji je potpisao pukovnik Radomir Srdanović. Plan obuhvaća: procjenu stanja teritorija i objekata, organizaciju obrane objekata u garnizonu Đakovo i angažiranje snaga, pregled neposrednog osiguranja i angažiranja jedinica u garnizonu Đakovo, osiguranje i angažiranje jedinica za vojne objekte (vojarne „Dračice” i „Diljski odred”, skladišta oružja u šumi „Gaj”, „Dom JNA” i poligon „Nabrđe”), te plan njihove obrane.⁷¹

Procjena stanja teritorija i objekata opisuje kako su se društveno-ekonomska i politička kretanja u zemlji izrazito negativno odrazila na odnose prema JNA u Đakovu. Pukovnik Srdanović za to okrivljuje novoizabranu vlast Hrvatske demokratske zajednice u Đakovu, čije predstavnike naziva krajnje desnim krilom stranke.

Još od predizborne kampanje, kod naroda je stvaran negativistički odnos prema JNA, da bi od dolaska na vlast bio kontinuirano i sistemski razvijen što sada prerasta u otvorena provociranja i napade na pripadnike JNA i vojne objekte. Vlast je uspela, u velikoj meri, da homogenizuje narod te bi u datoj situaciji mogli angažovati veliki broj ljudi i MTS⁷² u dejstvu na vojne objekte kroz razne vidove aktivnosti kao što su dejstvo oružjem, blokada objekata, demonstracija sile sa ciljem psihofizičkog iznuravanja i izazivanja pripadnika JNA, vršenja diverzija, sabotaza itd.⁷³

70 M. PERIĆ, M. PERIĆ, Đakovačkim objektivom kroz Domovinski rat, 11.

71 MĐ, Zbirka Domovinskog rata, „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, u procesu inventarizacije, 3.

72 Materijalno-tehnička sredstva – široki spektar opreme, oružja, streljiva, rezervnih dijelova, goriva, vozila i druge vojne tehnike potrebne za funkcioniranje i borbenu spremnost jedinica.

73 „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 5.

Pukovnik Srdanović upozorava na otvorenost vojarni zbog činjenice da se brigada popunjava s rezervnim sastavom 80 % s područja đakovačke općine zbog čega je domaće stanovništvo uglavnom upoznato s razmještajem vojnih objekata.⁷⁴ Isto tako, kao problem ističe vojne starješine iz đakovačkog kraja koje su rodbinski, politički ili drugim vezama povezane s pripadnicima HDZ-a, koje naziva ekstremistima stranke s vlasti.⁷⁵ U pukovnikovu opisivanju nije navedena bilo kakva poveznica vojnih starješina (koji po nacionalnosti nisu Hrvati) i njihovih obitelji s gradom, iako su gotovo svi podoficiri JNA imali zaposlene supruge u đakovačkim radnim organizacijama.⁷⁶ Povezanost oficirskih obitelji s gradom i njegovim stanovnicima vidljiva je na fotografijama, a osobito na videozapisima autora Marka Perića, koji su dio Zbirke Domovinskog rata u Muzeju Đakovštine.

U kontekstu naoružanja domaćeg stanovništva, pukovnik utvrđuje da se na teritoriju Općine Đakovo nalazi oko 5000 podijeljenih kalašnjikova, podijeljenih među članovima Hrvatske demokratske zajednice.⁷⁷ Zvonko Bušić, tadašnji sekretar Narodne obrane u Đakovu u knjizi *Đakovština u Domovinskom ratu* 1993. priznaje kako su đakovačke snage bile prisiljene uzvratiti psihološkim pritiskom zbog čega su „ubacivali” različite lažne podatke o svojoj snazi, među kojima je primjer o 6000 kalašnjikova, čemu je cilj bilo zbunjivanje protivnika.⁷⁸ Također, navodi kako je od ranije poznato da se na đakovačkom teritoriju nalazi 1500 komada lovačkog oružja, od čega 300 karabina. U nastavku pukovnik Srdanović opisuje snage koje mogu biti stavljene pod oružje i upotrijebljene, a one jesu: „Aktivni sastav MUP-a oko 200 ljudi, rezervni sastav MUP-a oko 260 ljudi, snage nacionalne garde oko 220 ljudi, odredi HDZ u gradu Đakovu oko 1500 ljudi, te dobrovoljačke jedinice Općine Đakovo (za sada nenaoružane) oko 3000 ljudi. Pored navedenog postoje još i jedinice određenih specijalnosti kao što su dva odreda snajperista i diverzantska jedinica za sada nepoznatog brojnog stanja.”⁷⁹ Za kraj brojčanog opisa domaćih snaga upozorava da se vojni objekti, aktivnosti jedinica i vojne starješine promatraju i prate dulje razdoblje, i to s policijskih i civilnih patrola, promatračnica silosa i iz okolnih zgrada.⁸⁰

74 *Isto*, 5.

75 *Isto*, 5.

76 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonimira Berca, ratnog zapovjednika 122. brigade HV-a”, 16.

77 „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 6.

78 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 34.

79 „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 6.

80 *Isto*, 6.

Za svaki vojni objekt u Đakovštini sastavljen je opis položaja objekta u odnosu na naseljena mjesta i prometnu komunikaciju i izrađen plan osiguranja i obrane.⁸¹

*Skladište MESA-a u š. Gaj se nalazi na periferiji grada Đakova neposredno uz regionalni put Đakovo – Našice i u neposrednoj blizini sela Đakovačka Satnica što položaj objekta čini veoma nepovoljnim. Lako je pratiti aktivnosti obezbeđenja objekta, promena u obezbeđenju itd. Postoje povoljniji uslovi i zablokiranje prilaza objektu radi pružanja pomoći pri ugroženosti. Obzirom na veličinu ostalog dela šume moguće je koncentrisati znatne snage i sredstva u pripremi za napad na objekat što zahteva povremeno patroliranje i van skladišta.*⁸²

Tablica 4. Prijepis Plana neposrednog obezbeđenja i odbrane izdvojenog objekta š. Gaj., 17. svibnja 1991.

Red. br.	Zadatak i način obezbeđenja	Starešine i jedinice	Napomena
1.	<p>Težište: Odbraniti izdvojeni objekat š. Gaj od napada DTG⁸³ i grupa neprijateljski raspoloženog stanovništva i sprečiti zauzimanje skladišta Zadatak: Onemogućiti – sprečiti ulazak u š. Gaj DTG i grupa neprijateljski raspoloženog stanovništva u zauzimanju objekata u krugu objekta.</p>	<p>Sastav: Starešina...1 Straža...2 Ojačanje...16 Pasa čuvara...6 Sredstva: lično naoružanje sa 1b/ k⁸⁴ mun</p>	
2.	<p>Straža izdvojenog objekta š. Gaj: Zadatak: fizički obezbediti objekte izdvojenog pogona š. Gaj. Nedozvoliti nepozvanim licima pristup pravcima koji izvode ka izdvojenom objektu. U slučaju pokušaja nasilnog ulaska u š. Gaj, posle upozorenja, na vatru odgovoriti vatrom.</p>	<p>Pojačano obezbeđenje straže sastava: k-dir...1 pomoćnik...1 razvodnik...1 stražara...14 vodič pasa...1 patrola...2 ložič...1 ukupno...21</p>	<p>Rukovodi komandir straže</p>

81 *Isto*, 6.

82 *Isto*, 6.

83 *Diverzantsko tehnička grupa.*

84 *Borbena komplet.*

3.	Ojačanje odbrane š. Gaj: Zadatak: ojačati odbranu izdvojenog objekta na pravcima što izvode ka izdvojenom objektu osloncem na uređene položaje sistemom unakrsne vatre ličnog naoružanja i vatrom PV oruđa sprečiti nasilan ulazak DTG i grupa neprijateljski raspoloženog stanovništva u krug objekta i nedozvoliti zauzimanje skladišta.	Sastav: starešina...1 vojnika...16 Sredstva: BOV-3 ⁸⁵ ...3 lično naoružanje 1 b/k municije	Rukovodi komandir
4.	Vodič pasa sa psima: Zadatak: u slučaju upada DTG i ostalih manjih sastava pušta se 1-3 psa na osobe u krugu objekta.	Sastav: vodič pasa...1 pasa...1-3	
5.	Rezerva: Ljudstvom u rezervi iz sastava straže i ojačanja intervenisati i sprečiti upad u š. Gaj na pravcu gde je napadač nadmoćniji.	Sastav: oficira...0 vojnika...11	

Izvor: Zbirka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine Đakovo.

Kasarna „Dračice” se nalazi neposredno uz komunikaciju Đakovo – Osijek i željezničku prugu Đakovo – Osijek pozadi, nedovoljno maskirana, te je moguće permanentno osmatranje i praćenje svih aktivnosti u jedinici što položaj objekta čini nepovoljnim. Povoljni su uslovi za praćenje aktivnosti obezbeđenja objekta i promena u obezbeđenju. Bez obzira što postoje 3 redovna izlaza iz kasarne i 2 pomoćna, uslovi za blokiranje kasarne su povoljni i bez uporabe sile teško bi jedinica izašla van kasarne. Budući da su civilni objekti veoma blizu zgrada za stanovanje ljudi, benziske stanice, magacine naoružanja i parka teh. sredstva, moguće je ispoljiti vatreno dejstvo i sa distance.⁸⁶

⁸⁵ Samovozni protuavionski top 20/3 mm.

⁸⁶ „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 7.

Tablica 5. Prijepis *Plana neposrednog obezbeđenja i odbrane kasarne „Dračice”, 17. svibnja 1991.*

Red. br.	Zadatak i način obezbeđenja	Starešine i jedinice	Napomena
1.	<p>Težište: Odbraniti kasarnu „Dračice” od upada paravojnih formacija stanovništva sa težištem na park TS i zgrade za stanovanje vojnika.</p> <p>Sprečiti zatvaranje (blokiranje) izlaza iz kasarne, šleperima i ostalim m/v, i omogućiti izlazak jedinici u trenutku gotivnosti i intervenciju ka eventualno ugroženim objektima.</p>	<p>Sastav: Straža...18 Neposredna odbrana kasarne...36 Starešina...10 Vod u trenutnoj gotovosti...8 Prijavnica...2 KPS⁸⁷...1</p> <p>Sredstva:</p> <p>v...2 POT⁸⁸ 76mm...4 BOV-3...6 BOV-1...4 b/k ROB...1</p>	Komanduje komandant ili dežurni rukovodeći
2.	<p>Straža: Zadatak: sprečiti ulazak nepozvanih lica, DTG i neprijateljski raspoloženog stanovništva i omogućiti brzo dejstvo jedinici u trenutnoj gotovosti i ojačanja straže.</p>	<p>Sastav: K-dir straže...1 raz. straže...1 stražara...15 vojnika lož...1</p>	Komanduje komandir straže i dežurni oficir
3.	<p>Jedinica u trenutnoj gotovosti: Zadatak: Delom snaga fizički obezbediti objekte za stanovanje vojnika na 2 stražarska mesta. Sa ostatkom ljudstva biti u gotovosti za intervenciju na ugroženom objektu. U slučaju potrebe interveniše se celokupnim vodom po Elaboratu jedinice u trenutnoj gotovosti.</p>	<p>Sastav: Vojnika...8</p> <p><u>Sastav:</u> Po elaboratu jedinice u trenutnoj gotovosti</p>	

87 Kratki protuoklopni sovjetski top 100 mm (Model T-12).

88 Protuoklopni top 76 mm.

4.	<p>Neposredno obezbeđenje kasarne: Zadatak: sa grupama vojnika, pod komandom starešina kružno obezbediti kasarnu s ciljem sprečavanja ulaska nepozvanih osoba, DTG i grupa neprijateljski raspoloženog stanovništva u krugu kasarne.</p> <p>Posle upozorenja licima koja pokušavaju ući u kasarnu uz primenu sile i vatrenih sredstava na vatru odgovoriti vatrom i ne dozvoliti zauzimanje PTS i zgrada za stanovanje.</p> <p>Organizacijom vatrenog sistema iz zaklona i zgrada za stanovanje te pratećim oruđima sprečiti ulazak u kasarnu.</p>	<p>Sastav:</p> <p>Starešina...10</p> <p>Vojnika...36</p> <p>Sredstva:</p> <p>Lično naoružanje</p> <p>POT 100mm MT-12...2</p> <p>POT 76mm...4</p> <p>BOV-3...6</p> <p>BOV-1...4</p>	
5.	<p>Organi unutrašnje službe: Zadatak: Blagovremeno otkriti prikupljanje neprijateljski raspoloženog stanovništva i paravojnih formacija, ne dozvoljavati parkiranje šlepera i drugih m/v na ulazima kasarna i obavješavati dežurnog oficira.</p>	<p>Sastav:</p> <p>Dežurni rukovodeći i pomoćnik...2 of.</p> <p>Prijavnice 2 sa po 2 vojnika</p> <p>KPSt:</p> <p>ml. oficira...1</p> <p>vojnika...1</p> <p>Dežurni jedinica u bataljonu-divizionu (oficir ili ml. of.)</p>	Rukovodni dežurni oficir
6.	<p>Organi osmatranja (izviđanja): Zadatak: Otkriti i prikupiti podatke o aktivnosti neprijateljski raspoloženog stanovništva i paravojnih formacija i otkriti opserviranje kasarne i prikupljene podatke dostaviti dežurnom oficiru,</p>	<p>Sastav:</p> <p>Osmatrača...4</p> <p>Prijavnice...2</p> <p>Sredstva:</p> <p>Dvogled pasivni KNP-4X 80(J)...2</p> <p>Art. busola⁸⁹</p> <p>Art. durbin⁹⁰</p> <p>PNN 5x80...1</p>	Rukovodi dežurni oficir

89 Optički uređaj s ugrađenim kompasom i libelom. Služi za orijentaciju topničkog oruđa u prostoru i precizno određuje pravce nišanjenja.

90 Dvogled za topničku upotrebu. Služi za osmatranje ciljeva, korekciju vatre i izviđanje.

	Rezerva: Zadatak: ne dozvoliti ulazak neprijateljski raspoloženog stanovništva i paravojnih formacija na prilazima koji izvode ka kasarni u dodeljenom sektoru odbrane.	Sastav: Ljudstvo diviziono-bataljona u rezervni vojnika...56	Komandanti bataljona-diviziono u dodeljenom sektoru
--	---	--	---

Izvor: Zbirka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine Đakovo.

Kasarna „Diljski odred” nalazi se u centru grada neposredno uz put Đakovo – Osijek, nedovoljno maskirana, te je moguće osmatranje i praćenje aktivnosti u jedinici što položaj objekta čini nepovoljnim. Civilni objekti su veoma blizu kasarne i pojedinih objekata u njoj što omogućava vatreno dejstvo i sa distance i bliskog odstojanja. Obzirom da postoje 2 kapije za izlazak iz kasarne koja je sa tri strane okružena javnim putevima realna je mogućnost da se može blokirati i sprečiti izlazak i ulazak.⁹¹

Tablica 6. Prijepis Plana neposrednog obezbeđenja i odbrane kasarne „Diljski odred”, 17. svibnja 1991.

Red. br.	Zadatak i način obezbeđenja	Starešine i jedinice	Napomena
1.	Težište: Odbraniti objekte, MTS u krugu kas. „Diljski odred” sa težištem na zgradi Komande brigade, Onemogućiti nasilni ulazak u objekte. U slučaju otvaranja vatre na pripadnika JNA, odgovoriti vatrom.	Starešine k-de...9 Starešine KS...4 Starešine GA...2 Jedinice: K-da stana...9 GA...5 ojačanja iz inžč...9 straža...14	Rukovodi i kontroliše rukovodeći starešina
2.	Straža „Diljski odred” <u>Zadatak:</u> Fizički obezbediti objekte kasarne „Diljski odred”. Nedozevoliti nepozvanim licima ulazak u kasarnu i ugrožavanje objekata.	Pojačano obezbeđenje straže, sastava: k-dir...1 razvodnik...1 stražara...9 patrola...3	

91 „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 7.

3.	<p>Ojačanje stražarskog obezbeđenja: Zadatak: biti u gotovosti za posjedanje zaklona za dejstvo i zaštitu i odbranu kasarne. Obezbediti neposredno obezbeđenje kasarne prema ulici „Maršala Tita” i prema ulici „Franje Klajna”. Neprekidnim osmatranjem prikupiti podatke o kretanju saobraćaja i o svemu primećem izveštavati.</p>	<p>Sastav: k-dir...1 vojnika...8</p>	Rukovodi rukovodeći starešina
4.	<p>Organi unutrašnje službe: Zadatak: U slučaju napada na kasarnu posedaju položaje za odbranu po šemi obezbeđenja. Ne dozvoliti parkiranje civilnih m/v ispred ulaza kasarne.</p>	<p>Sastav: dežurni starešina...2 straža...4 CV...1 GA...2 pomoćnik dež...1 vojnika na neposrednom obez. zgrade...2</p>	Rukovodi i kontroliše dežurni tim
5.	<p>Raspored starešina po timovima: Zadatak: organizacijom starešina u timove obezbediti trenutnu gotovost kompletnog sastava za odbranu. Dužnost obavljaju u situaciji kada je očekivati napad na kasarnu. U slučaju napada tim koji nije na dužnosti što hitnije se aktivira.</p>	<p>Sastav: Tim: 3 oficira 4 ml. Oficira Tim: 5 oficira 3 ml. oficira</p>	
6.	<p>Sistem organizacija odbrane: Rasporedom jedinica i starešina odbranu organizirati u IV sektora odbrane. Svakim sektorom odbrane rukovodi i komanduje po jedan starešina.</p>	<p>Sastav: po šemi neposrednog obezbeđenja</p>	
7.	<p>Jedinica u rezervi: Sa ljudstvom u rezervi angažovati se na najugroženijim pravcima zavisno od konkretne situacije. Istu držati prikriveno na mesto po šemi, odakle se prikrivenim pravcima dovode i angažuju na ugrožena mesta odbrane.</p>	<p>Sastav: oficira...2 ml.ofic...3 vojnika...12 U isto vreme imati na dužnosti: oficira...1 ml.ofic...1 vojnika...2</p>	

Izvor: Zbirka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine Đakovo.

Poligon „Nabrđe” zahvata veliku površinu sa brojnim objektima rasutim u više rejona i predstavlja osetljiv objekat sa stanovništva ugrožavanja bezbednosti. Prilazni putevi sa svih strana, a posebno iz pravca sela Selci, Gašinci i Mandićevac čine ga dostupnim u svim vremenskim meteo uslovima. Otežavajući faktor je i veliki broj zaposlenih u VU „Karađorđevo” radnika koji su neprijateljski raspoloženi prema JNA, a koji obavljanjem radnih zadataka svakodnevno krstare širom poligona i imaju uvid u dnevne aktivnosti poligona i drugih jedinica koje borave na poligonu, a o svemu izveštavaju policijsku stanicu i centar za obaveštavanje.⁹²

Tablica 7. Prijepis Plana neposrednog obezbeđenja i odbrane poligona „Nabrđe”, 17. svibnja 1991.

Red. br.	Zadatak i način obezbeđenja	Starešine i jedinice	Napomena
1.	Težište: Fizički obezbediti i odbraniti objekte i MTS na poligonu „Nabrđe” od vitalnog značaja za poligon (komanda, CV, KTB, trafostanice itd.) i ne dozvoliti zauzimanje od strane neprijateljski nastrojenog stanovništva i paravojnih jedinica.	Sastav: starešina...3 vojnika...28	Rukovodi komandant poligona
2.	Straža: Zadatak: Fizički obezbediti i sprečiti upad nepozvanih lica, neprijateljski raspoloženog stanovništva i paravojnih jedinica na logorsku prostoriju i zatvoriti prilaze koje izvode vitalnim objektima.	Sastav: K-dir straže...1 Raz. Straže...1 Stražara...6 (na dva SM) Patrola...3	Rukovodi komandir straže
3.	Organi unutrašnje službe: Zadatak: Pravilnim obavljanjem propisanih dužnosti otkriti prisustvo nepozvanih na poligonu i izvestiti pretpostavljenog, a potom se uključiti u sistem neposrednog obezbeđenja i odbrane.	Sastav: Prijavnica...6 Centrala...3 Dežurstvo...2 Trpezarac vojnika...2	

92 „Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo”, 7.

4.	Ljudstvo za neposredno osiguranje i odbranu: Zadatak: ojačati odbranu organizovanim stražarskim obezbeđenjem i sprečiti zauzimanje vitalnih objekata poligona od strane paravojskih formacija i grupa neprijateljski raspoloženog stanovništva. U slučaju nasilja i vatrenih dejstava odgovoriti vatrom.	Sastav: Starešina...2 Vojnika...10	Rukovodi komandant poligona „Nabrđe”
----	--	---	--------------------------------------

Izvor: Zbirka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine Đakovo.

*Dom JNA se nalazi u centru grada okružen zgradama koje ga nadvisuju, te je moguće osmatranje i dejstvo po njemu. Realno ne bi trebao postojati veći interes za ugrožavanje ovog objekta osim kompromitiranja i provociranja JNA.*⁹³

Tablica 8. Prijepis *Plana neposrednog obezbeđenja i odbrane Doma JNA*, 17. svibnja 1991.

Red. br.	Zadatak i način obezbeđenja	Starešine i jedinice	Napomena
	Težište: Fizički obezbediti i odbraniti Dom JNA od neprijateljski raspoloženog stanovništva i ne dozvoliti uništavanje objekta.	Sastav ljudstva: Vojnika...6 Stražarskih mjesta...2	Rukovodi starešina po naređenju k-danta
	Ljudstvo na osiguranju: Zadatak: blagovremeno otkriti okupljanje neprijateljski raspoloženog stanovništva javiti dežurnom i organizovati se za odbranu posedajući zaklone za dejstvo i zaštitu. U slučaju upotrebe vatrenih sredstava i MES od strane neprijateljski raspoloženog stanovništva, odgovoriti vatrom.	Sastav: Vojnika...6 Sredstva: Lično naoružanje 1 b/k municije	Rukovodi starešina po naređenju k-danta

Izvor: Zbirka Domovinskog rata, Muzej Đakovštine Đakovo.

Na kraju plana pukovnik Srdanović imenuje komunikacijske signale u slučaju vojnih i civilnih aktivnosti, a oni jesu: napad na vojarnu („OLUJA”), pripreme za napad na vojarnu („KIŠA”), demonstracije građana („SNEG”), otvaranje vatre („GROM”) i prekid vatre („SUNCE”).⁹⁴ Kao zaključak procjene stanja teritorija i objekata navodi da bi se objekti teško mogli istodobno braniti s obzirom na različite lokacije, broj moguće angažiranih ljudi i broj naoružanih civila u različitim formacijama. Predlaže da se brigada ojača jednom mješovito mehaniziranom četom zato što u trenutku pisanja plana vojni objekti u Đakovštini nisu raspolagali oklopnim sredstvima.⁹⁵ Isto to se i dogodilo 31. kolovoza, kada je mehanizirana četa 36. mehanizirane brigade iz Vinkovaca primila naredbu o premještanju na poligon „Nabrđe”.⁹⁶ Premještaj navedene brigade potvrđuje i naređenje 17. korpusa, datiranoga također 31. kolovoza, koje je potpisao general major Savo Janković uz pojašnjenje „Na osnovu ukazane potrebe, a u cilju efikasnog i uspješnog obezbeđenja jedinica na području garnizona Đakovo (...) Četa se razmešta na poligonu „Nabrđe” gde zajedno sa MES vodom obezbeđuje Nabrđe u gotovosti za upotrebu po odluci komandanta 158. MPOABR”.^{97, 98}

Borbena i predratna svakodnevnica u Đakovštini

Sve neizvjesniji vojno-politički rasplet u nacionalnom, regionalnom i lokalnom smislu u Đakovštini uzeo je maha, a ponajviše se odrazio u incidentima prema lokalnom stanovništvu u oblicima psiholoških pritisaka, demonstracija moći vožnjom većeg broja vozila kroz grad i sela, te vježbama JNA u vojnim objektima.⁹⁹ Jedanaest dana prije početka osvajanja vojarni *Glas Slavonije* izvještava o ranjavanju stanovnika Đakova ispred vojarne u Dračicama, od kojih su dva maloljetna i jedan punoljetan. Komandant đakovačkog garnizona potpukovnik Stevan Nikolić tijekom telefonskog razgovora ispričao se gradonačelniku Mati Zoriću zbog neopreznog rukovanja

94 *Isto*, 15.

95 *Isto*, 9.

96 D. MARIJAN, *Domovinski rat*, 100.

97 MĐ, MĐ-DR-58/61, 1–2.

98 *Mješovita protuoklopna artiljerijska brigada*

99 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 34.

trima granatama protuavionskog topa kalibra 20 mm.¹⁰⁰ Ovaj incident nije bio izolirani slučaj. Prema usmenim svjedočanstvima današnjih branitelja, incidenti prema lokalnoj vlasti i stanovništvu od vojarni u Đakovu započinju pobjedom HDZ-a na lokalnim izborima 1990. s uvjerljivih 92 % ukupnih glasova.¹⁰¹ U knjizi *Đakovština u Domovinskom ratu* iz 1993. prikazana je kronologija svakodnevnih predratnih događaja koji opisuju incidente i druge događaje od 28. kolovoza do 13. rujna 1991., koje je zapisao Zvonko Bušić, tadašnji sekretar Narodne obrane u Đakovu.

Dana 28. kolovoza u Ulici kralja Tomislava (ulica u smjeru „Male vojarne”) ispaljeno je više hitaca na službeni automobil ZNG-a, dok je gotovo istodobno iz „Male vojarne” pucano na kamion zeničkih registracija.¹⁰² Do 28. kolovoza nije uspostavljena telefonska veza između općinskog predsjedništva i komande garnizona, zbog čega se razgovor svodio na pismene prepiske.¹⁰³ Gradonačelnik Zorić na ovaj incident reagirao je upozorenjem da se u Općini više neće tolerirati „nikakve šetnje” vojnih vozila bez prethodne najave, te je dogovoren sastanak na kome je razmotren utjecaj JNA na širenje nemira u Đakovštini.¹⁰⁴ Istoga dana Krizni štab Općine Đakovo preko lokalnog radija upozorio je građane na pojavu mobiliziranja građana u rezervni sastav JNA, te sve učestalije slučajeve dovođenja građana u vojarnu na „informativne razgovore”. „Budući da je Sekretarijat obrane Općine Đakovo nadležan za te poslove, Krizni štab upozorio je građane da se nisu dužni odazvati na te pozive, a komandu garnizona upozorio da krši zakon.”¹⁰⁵ U sljedećim danima predratna situacija u Đakovštini nije bila slabijeg intenziteta. Komanda đakovačkog garnizona nije se pojavila na dogovorenom sastanku s predsjedništvom Općine.¹⁰⁶ Đakovo je posjetio Vladimir Šeks, predsjednik Kriznog štaba Slavonije i Baranje, koji je s obzirom na provedene obrambene pripreme u Općini Đakovo izrazio zadovoljstvo.¹⁰⁷

100 S. KRAML, „Đakovo – ranjene djevojčice”, *Glas Slavonije* 4. 9. 1991., 4.

101 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 34.

Ivan BULJAN, „Demokratske promjene”, *Đakovština u Domovinskom ratu*, 1993., 26.

102 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 47.

103 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 47.

104 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 47.

105 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 47.

106 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 48.

107 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 48.

Predratne aktivnosti angažirale su gotovo sve slojeve društva, a osim muškaraca, svoj doprinos dale su i stanovnice Đakovštine jer su se od 30. kolovoza 1991. godine u Đakovu mogle vidjeti žene gardistice.¹⁰⁸ Doprinos ženskog stanovništva odrazio se i humanitarnim aktivnostima, među kojima su „Bedem ljubavi” (30. kolovoza) i različite akcije skupljanja odjeće, obuće, higijene, hrane, novca itd. za gardiste ili ratne bolnice u Đakovu, Osijeku i Vukovaru. Ovakvim činovima civilne solidarnosti, humanitarnog djelovanja i mirotvorstva građanke Đakovštine motivirale su i opremile gardiste, pripadnike MUP-a i Narodne zaštite različitim potrepštinama. Pridonijele su angažmanom poput antiratnog skupa „Bedem ljubavi”, u kojem su uglavnom sudjelovale majke i lokalno svećenstvo. Njegov program sastojao se od zajedničke molitve s biskupom Ćirilom Kosom pred đakovačkom katedralom, skupa na đakovačkom korzu gdje su upućene poruke mira i poziv na razum, te hoda prema vojarnama u Đakovu, uglavnom one u Dračicama. Majke su predstavljale otpor ratu i neizvjesnim sudbinama vlastite i tuđe djece, te muževima, a na transparentima vidjeli su se natpisi različitog sadržaja poput „Generali zaustavite rat” i „Vratite nam našu djecu”.¹⁰⁹

Krizni štab Općine Đakovo 31. kolovoza donio je odluku da se svim pojedincima u Đakovštini koji nisu u legalnom sastavu oružanih snaga RH oduzme oružje i uniforma ZNG-a s ciljem sprječavanja samoinicijativnih diverzantskih akcija.¹¹⁰ Također, zbog očuvanja mira i sigurnosti donesena je odluka da se svi ugostiteljski objekti zatvaraju u 23 sata, dok će gradom biti pojačane noćne policijske patrole.¹¹¹

Sljedećeg dana prilikom najavljene vojne kolone od poligona Nabrđe u Bosanski Šamac došlo je do verbalnog napada na đakovačke policajce uz prijetnju: „Tko vas Hrvate brani nego JA. Drugi put ću razoriti raketama cijelo Đakovo”.¹¹² Zabilježeno je da se 1. rujna na području đakovačke općine nalaze 533 izbjeglice iz ratom ugroženih mjesta istočne Slavonije, od kojih je 126 stiglo istoga dana iz Borova Naselja.¹¹³ U danima od 2. do 7. rujna zabilježeni su pucnjevi iz smjera Šodolovaca, lokacije Tomin Hrast, umjereni

108 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 48.

109 M. PERIĆ, „Bedem ljubavi kod vojarni u Dračicama, Đakovo, 29. kolovoza”, 41.

110 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 48

111 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 48.

112 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 49.

113 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 49.

na petnaestak radnika iz Koritne koji su u tom trenutku vršili poljoprivredne zadatke.¹¹⁴ Antiratni skup „Bedem ljubavi” nastavio je svoje aktivnosti tijekom sljedećih dana, a u Općinsku organizaciju Crvenog križa stigle su nove izbjeglice iz Bogdanovaca. Među njima bio je veliki broj djece, od kojih 60 predškolskog uzrasta, 70 polaznika osnovne škole i 20 srednjoškolskog uzrasta.¹¹⁵

Tijekom intervjuja 8. rujna 1991. Mate Zorić, gradonačelnik Đakova, opisuje stanje u Općini:

*Sve do dolaska novog zapovjednika garnizona u Đakovu, potpukovnika Nikolića, bili su korektni odnosi s armijom. Međutim, njegovim dolaskom naši kontakti svedeni su na pismenu prepisku u kojoj se on, iako nepotpisan, nije libio da prijeti cijelom gradu. Zbog toga i zbog čestih nenajavljenih kretanja vojnih vozila Đakovštinom, Krizni štab Općine donio je odluku o obaveznoj najavi svakog vojnog pokreta, uz obaveznu pratnju MUP-a.*¹¹⁶

Da neizvjesna situacija dolazi do točke vrenja, potvrđuje i upozorenje Komande 17. korpusa datirano 26. kolovoza: „Na području Slavonije došlo je do znatnog pogoršanja situacije. Krizni štab za Slavoniju sa Šeksom na čelu ostvaruje pretnje s blokadama jedinica, zaustavljanju i pretresanju vojnih M/V (pojedinačnih kolona) (...)”¹¹⁷

Odnosi hrvatskih snaga i vojnih objekta u Đakovštini svakim su danom postajali usijaniji, kako zbog vojnih priprema i aktivnosti tako i zbog naličja rata koji je već tada pokazao svoje lice. Prema riječima tadašnjeg gradonačelnika, do 15. rujna i Bitke za vojarne u Đakovu se nalazilo oko tisuću izbjeglica koje su uglavnom smještene u privatnim domovima.¹¹⁸ Na osnovi dopisa Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske, a u konzultaciji s Kriznim štabom Općine, početak školske godine u Đakovačkoj općini odgođen je do daljnjega, što je uvjetovano realnom opasnošću od mogućeg proširenja ratnog sukoba i na područje Općine Đakovo, koja u 37 osnovnih i 3 srednje škole nije imala nikakvog prostora za sklanjanje učenika.¹¹⁹

114 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 49.

115 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 49.

116 S. KRAML, „Mate Zorić, gradonačelnik Đakova o obrani Đakovštine”, *Glas Slavonije*, 8. 9. 1991., 20.

117 MĐ-ZDR, 58/28 (1-2).

118 S. KRAML, „Mate Zorić, gradonačelnik Đakova o obrani Đakovštine”, 20.

119 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 50.

Također 8. rujna Đakovački Josipovac, selo nastanjeno Slovacima, posjetila je delegacija Republike Slovačke, predvođena ministrom vanjskih poslova Jozefom Draveckym. Republici Hrvatskoj ponudili su pomoć u lijekovima i sanitetskom materijalu, a Crveni križ i Ministarstvo zdravstva Republike Slovačke izrazili su spremnost za osiguravanje smještaja, hrane, odjeće i obuće za 500 učenika našičke i đakovačke općine.¹²⁰ Dana 11. rujna Krizni štab obavijestio je o formiranju ispostave Policijske stanice u Semeljcima u cilju jačanja obrambenih i sigurnosnih aktivnosti zbog neposredne blizine kriznog područja osječke općine.¹²¹ Takva odluka bila je u skladu sa zadaćom sprječavanja širenja srpske pobune u pravcu sela Šodolovci-Semeljci.¹²²

Drugi izvor predratne svakodnevice je i *Knjiga dojava zapovjednika* koja obuhvaća period od 8. kolovoza do 13. rujna 1991. Knjiga je pisana različitim rukopisima te kronološki po danima i satima opisuje informacije i događaje koje su đakovački borci u tom trenutku smatrali relevantnima. Nakon upisane pojedine dojava zabilježen je naziv punkta odakle je pristigla informacija. Dojave se odnose na kretanje i aktivnosti jedinica garnizona u Đakovštini s navedenim brojem ljudstva i vrstama vozila, pucnjeve po Đakovštini, prelijetanje neprijateljskih zrakoplova i helikoptera, izlaženje djelatnika MUP-a na teren radi uviđaja te redovne dojave iz drugih gradova u Slavoniji i Zagreba o tekućim problemima i potrebama.

Za svaki zabilježeni dan *Knjiga dojava zapovjednika* donosi višestruke zapise, u rasponu od nekoliko do više od deset, što svjedoči o intenzitetu i dinamici operativne stvarnosti na terenu. U svjetlu sve izraženije eskalacije tijekom rujna, koja je svoj vrhunac dosegula Bitkom za vojne objekte 15. rujna, izdvajamo nekoliko ranijih zapisa koji jasno oslikavaju učestalost paljbi i različitih provokacija koje su prethodile izravnom sukobu. Prvoga rujna u noćnim satima dogodile su se dvije eksplozije u obiteljskim kućama koje dojava smatra podmetnutima.¹²³ Nakon podneva zabilježen je ulazak automobila marke Mercedes s osječkim tablicama u prostorije vojarne, čiji se vozač služio prijenosnim komunikacijskim uređajem.¹²⁴ Nekoliko minuta nakon toga, iz vojarne Dračice na poligon Nabrđe bez pratnje uputili su se vojni

120 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 55.

121 Z. BUŠIĆ, *Isto*, 55.

122 I. MIŠKULIN, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991. - 1993”, 154.

123 MĐ-DR-4606, *Knjiga dojava zapovjednika*, Zapis od 1. rujna 1991.

124 *Isto*, Zapis od 1. rujna 1991.

džip, dva kamiona i jedan BOV-1.¹²⁵ Večernje sate obilježilo je prelijetanje zrakoplova iz pravca Slavanskoga Broda prema Mikanovcima, te dva puta po tri helikoptera iz smjera Našica u pravcu Đakova.¹²⁶ U ponedjeljak 2. rujna nisu zabilježeni pucnjevi, već kretanje i premještanje jedinica garnizona Đakovo. U jutarnjim satima bez pratnje dva su BOV-a i dva kamiona napustili vojarnu Dračice, nakon čega se dva BOV-a pred trinaest sati vraćaju bez kamiona.¹²⁷ Oko četrnaest sati policijska postaja javila je da će se jedinice iz poligona Nabrđe bez pratnje premjestiti u vojarnu Dračice, što se u sljedećem satu i dogodilo.¹²⁸ U popodnevним satima najavljeni su pucnjevi na području dragotinskog pašnjaka, gdje je rezervni sastav ZNG-a imao vježbe gađanja.¹²⁹

Dana 3. rujna zabilježeno je da se u vojarni Dračice „dogadaju velike aktivnosti, vojska je izašla napolje u rovove i s bagerima kopaju nove”.¹³⁰ Iz vojarnе „Dračice” ispaljena je mina nakon čije je eksplozije došlo do ranjavanja jednoga punoljetnog građana i dvoje djece.¹³¹ Drukčiju informaciju možemo pronaći u knjizi Đakovština u Domovinskom ratu, u kojoj stoji da je ipak bila riječ o protuavionskom topu kalibra 20 mm.¹³² Tijekom dana nastavilo se premještanje jedinica iz vojarni u poligon „Nabrđe”.¹³³ U večernjim satima zapisana je dojava o ispaljivanju svjetlećih raketa na poligonu „Nabrđe”, kao i o paljbi do kasnih sati.¹³⁴

Sljedećega dana zabilježeno je više premještanja vojnih vozila iz pravca Slavanskog Šamca i Osijeka u vojne objekte u Đakovštini i obrnuto, a spomenuta vozila bili su kamioni s ljudstvom i više komada borbено-oklopnih vozila. U slučaju premještanja jedinica iz Osijeka zatražena je priprema zaprječavanja kolone.¹³⁵ Dana 5. rujna dojave se također odnose na premještaj jedinica. U područje skladišta oružja „Gaj” iz vojarnе „Dračice” premješteni

125 *Isto*, Zapis od 1. rujna 1991.

126 *Isto*, Zapis od 1. rujna 1991.

127 *Isto*, Zapis od 2. rujna 1991.

128 *Isto*, Zapis od 2. rujna 1991.

129 *Isto*, Zapis od 2. rujna 1991.

130 *Isto*, Zapis od 3. rujna 1991.

131 *Isto*, Zapis od 3. rujna 1991.

132 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 49.

133 *Knjiga dojava zapovjednika*, MĐ-DR-4606, Zapis od 3. rujna 1991.

134 *Isto*, Zapis od 3. rujna 1991.

135 *Isto*, Zapis od 4. rujna 1991.

su naoružanje i dva kamiona, od čega jedan pun ljudstva.¹³⁶ Isto tako, iz „Gaja” i „Nabrđa” u vojarnu „Dračice” premješteni su 3 kamiona, jedno borbeno-oklopno vozilo i džip.¹³⁷ Razmještaj vozila nastavio se u sljedećim danima. Dana 6. rujna kolona iz Slavenskog Šamca, koja se sastojala od 3 borbeno-oklopna vozila, 8 kamiona i 3 dodatna vozila, dovezla se u vojarnu „Dračice”, nakon čega je jedno borbeno-oklopno vozilo otišlo na poligon „Nabrđe”.¹³⁸

Sljedećih dana 7., 8., i 9. rujna dojavljene su učestalije kretnje vojnih vozila istoga tipa iz jednog vojnog objekta u drugi, ali ovoga puta u kolonama su uočeni topovi.¹³⁹ Pucnjava se odvijala uglavnom noću, a dolazila je iz pravca poligona „Nabrđe”, vjerojatno je bila riječ o uvježbavanju na poligonu zbog toga što nije zabilježen podatak o pogodenom ljudstvu ili objektima. Istoga dana iz vojarne „Dračice” ispaljena je raketa u pravcu silosa, jednog od *osmatračkih* (izviđačkih) punktova.¹⁴⁰ U srijedu 11. rujna policiji je prijavljen incident na „Gaju”: „(...) da netko napada Gaj, a stražar je tvrdio da je netko pucao na njega s dva metka, te da je on uzvratio”.¹⁴¹ Istoga dana u prijepodnevnim satima aktivni i rezervni sastav garde imali su vježbe gađanja u Kondriću, što je otprilike 12 km na drugoj strani Đakovštine.¹⁴²

Na temelju analize sadržaja *Knjige dojava zapovjednika* razvidno je kako je sigurnosna situacija na području Đakovštine tijekom kolovoza i osobito prve polovice rujna 1991. postupno eskalirala. Učestale dojave o premještanju postrojbi garnizona Đakovo i JNA općenito, dopremi naoružanja, utvrđivanju vojnih objekata te sve izraženijim incidentima, uključujući eksplozije i pucnjave, ukazuju na sustavne pripreme za oružani sukob. Paralelno, postrojbe 107. br. ZNG-a među kojima su i đakovačke snage (2. bojna) obavljali su redovne terenske aktivnosti koje se odnose na obuku ljudstva, patrolne i stražarske službe.¹⁴³ Navedeni zapisi, raspoređeni kronološki i evidentirani u realnom vremenu, pružaju dragocjen uvid u operativnu svakodnevicu na terenu i predstavljaju vrijedan izvor za razumijevanje okolnosti koje su prethodile

136 *Isto*, Zapis od 5. rujna 1991.

137 *Isto*, Zapis od 5. rujna 1991.

138 *Isto*, Zapis od 6. rujna 1991.

139 *Isto*, Zapisi od 7., 8., i 9. rujna 1991.

140 *Isto*, Zapis od 9. rujna 1991.

141 *Isto*, Zapis od 11. rujna 1991.

142 *Isto*, Zapis od 11. rujna 1991.

143 I. MIŠKULIN „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj-rujan 1991.”, 187.

Bitki za vojne objekte, kao i širem kontekstu rastuće vojne konfrontacije u istočnoj Slavoniji.

Bitka za vojne objekte

Iako su prema izvješću od sredine srpnja đakovačke snage (2. bojna 107. br. ZNG-a) naspram našičkih (1. bojna 107. br. ZNG-a), valpovačkih (3. bojna 107. br. ZNG-a) i donjomiholjačkih (4. bojna 107. br. ZNG-a) jedine bile relativno dobro naoružane, problem naoružanja i ostale vojne opreme ostao je prisutan.¹⁴⁴ Zbog toga bilo je ključno da gardisti dođu do oružja koje je prethodno bilo raspoređeno u okviru TO-a, jer je ne računajući ilegalnu nabavu, to bio jedini raspoloživi izvor naoružanja u mnogim općinama. Osim toga, osvajanje vojarni JNA bilo je presudno jer se u njima nalazila velika količina oružja, streljiva i vojne opreme potrebne za obranu. Vojarne JNA bile su naoružane teškim naoružanjem koje je bilo nužno kako bi se u daljnjem tijeku ratnog sukoba hrvatske snage mogle suprotstaviti daleko nadmoćnijem neprijatelju. Naredbu predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića od 11. rujna 1991., kojom se zahtijevalo povlačenje postrojbi JNA u vojarne u roku od 48 sati, vojni vrh JNA odbacio je uz obrazloženje da nema pravnu valjanost. Sljedećeg dana hrvatske su vlasti pristupile blokadi svih vojnih objekata JNA na svojem teritoriju, što se u okviru tadašnjih političkih i sigurnosnih okolnosti interpretira kao potez uspostave nadzora nad vojnim infrastrukturama na vlastitom području.¹⁴⁵

„Ratni” gradonačelnik Đakova Mate Zorić opisuje situaciju s početka rujna kada je Ministarstvo obrane Republike Hrvatske dalo nalog za blokadu svih vojarni u Hrvatskoj, a blokada je podrazumijevala zabranu ulaza i izlaza bilo kome u vojarne ili iz njih. *Glas Slavonije* prenosi gradonačelnikove riječi:

*Donesena je i odluka, zbog neplaćanja, o ukidanju svake opskrbe đakovačkih vojarni vodom, hranom i strujom. Međutim, kako u vojarnama obitava mlada vojska približno pedeset posto Albanaca, dvadeset posto Hrvata i trideset posto Srba, iz humanih razloga nismo proveli donesenu odluku. Da su u pitanju samo oficiri, sigurno se ne bi dvoumili.*¹⁴⁶

144 I. MIŠKULIN, *Isto.*, 178.

145 D. MARIJAN, „Slavonija u ratnoj 1991. godini”, 294.

146 S. KRAML, „Gradonačelnik Đakova o obrani Đakovštine”, *Glas Slavonije*, 8. 9. 1991., 20.

Iako se može ustvrditi da je djelovanje JNA u određenoj mjeri isprovociralo hrvatski napad na vojarne i druge vojne objekte, sam trenutak provedbe takve operacije bio je, s obzirom na dotadašnji razvoj situacije, relativno povoljan za hrvatsku stranu. Naime, od oružanog sukoba u Sloveniji zabilježen je porast dezerterstva iz redova JNA, što je imalo negativan utjecaj na ukupnu borbenu spremnost njezinih postrojbi.¹⁴⁷

Uz blokadu vojarni, na snazi je bila odluka o kontroliranom kretanju pripadnika JNA u Đakovštini uz obveznu pratnju MUP-a. Zbog nepoštovanja tih odluka, 14. rujna prilikom vožnje hrane zarobljeni su zastavnik, dva vojnika i vozilo, što je uzrokovalo veliki problem, iako je izgreda bilo i prije.¹⁴⁸ Bušić navodi kako je stigla prijetnja o napadu i razaranju grada ukoliko se dostavno vozilo s hranom ne pusti u vojne objekte u roku od 16 sati, te da je prijetnja zabilježena.¹⁴⁹ Na sjednici Općinskog kriznog štaba, kojoj je predsjedavao August Zebec, utvrđeno je da su sve obrambene pripreme u Općini Đakovo uspješno provedene i da je stanovništvo u potpunosti spremno suprotstaviti se agresoru, bez obzira na njegovu snagu i agresiju.¹⁵⁰

Prividni mir u Đakovštini završit će u nedjelju 15. rujna 1991., ispaljivanjem topničke granate iz vojarne „Dračice”, koja prvo pogađa silos, nakon čega se paljba nastavlja po javnim, gospodarskim i civilnim objektima.¹⁵¹ Osobito snažno u trajanju od dva sata pucano je po industrijskoj zoni „PIK-a Đakovo”, srži đakovačkog proizvodnog i prerađivačkog gospodarstva.¹⁵² Ratni gradonačelnik Zorić o početku osvajanja vojarni izdvaja:

Mi smo se za akciju pripremali mjesecima. Imali smo varijantu A i varijantu B. Varijanta A značila je blokiranje vojarni i preuzimanje oružje Teritorijalne obrane te predaju vojnih lica, tadašnjih oficira i vojnika, koje bi odmah potom pustili kućama. Varijanta B bila je ratna opcija. U njoj je bila i podvarijanta koja je predviđala mogućnost da se snage JNA počnu izvlačiti prema poligonu Nabrđe i spoje s neprijateljskim snagama u Okučanima. Kada je u nedjelju 15. rujna otpočela borba, mi smo prije svega morali brinuti kako racionalno trošiti sredstva, jer smo ih imali malo. Imali smo dovoljno lakog

147 D. MARIJAN, *Slom Titove Armije: JNA i raspad Jugoslavije 1987. - 1992.*, 280.

148 M. PERIĆ, „Mate Zorić, ratni gradonačelnik Đakova – memoarsko gradivo”, 7.

149 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 11–12.

150 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 55.

151 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 12.

152 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 56.

*naoružanja, ali teško naoružanje gotovo da i nismo imali, niti smo imali sredstava za teško naoružanje. Smatrali smo da ćemo s tolikim brojem lakog naoružanja izvršiti veliki pritisak i da će se oni predati.*¹⁵³

Zvonimir Berc, ratni zapovjednik kasnije osnovane 122. brigade (26. rujna) u svojem sjećanju priznaje da su Mirko Štrik i on izradili plan napada na vojne objekte u Đakovštini. U istodobnom napadu vojarnu „Dračice” napala je 2. bojna 107. brigade, bez 3. satnije i pratećeg voda, aktivni pripadnici ZNG-a, te pričuvna i djelatna policija, dok je vojarnu „Diljski odred” napao treći vod 2. bojne i pričuvna policija. Skladišta oružja u šumi Gaj napali su 3. satnija 2. bojne i diverzantski vod, a za poligon „Nabrđe” bili su zaduženi protudiverzantski vod, samostalni vod Gašinci i policija iz Levanjske Varoši.¹⁵⁴ O taktici napada govori:

*Naša taktika napada na vojne objekte bila je sljedeća: sat vremena pješačko naoružanje, sat vremena tromblonske mine, odnosno sat vremena pješačko, pa sat vremena pauze, tišine, pa sat vremena trombolnske mine, pa sat vremena minobacači 120 mm koji su iz Zokovice tukli po vojarni.*¹⁵⁵

Prvi vojni objekti osvojeni su vojnim putem, a to su bili vojarna „Diljski odred” i „Dom JNA” u središtu grada. Vojarna „Diljski odred” predala se u ponedjeljak 16. rujna oko 13:30 zaslugama specijalne jedinice policije.¹⁵⁶ Prilikom osvajanja vojarne u gradu potrošena je znatna količina streljiva, nakon čega su hrvatske jedinice dobile zapovijed o racionalnom korištenju u obliku pojedinačnog ispaljivanja metaka, a ne rafala.¹⁵⁷ Usprkos tome, tadašnji sekretar Narodne obrane u Đakovu Zvonko Bušić navodi da su za vrijeme borbenih aktivnosti bili u stalnom kontaktu sa Slavonskim Brodom, gdje su se također vodile borbe za zauzimanje vojarni, što je rezultiralo međusobnom logističkom podrškom u obliku granata i streljiva.¹⁵⁸ Svi zarobljenici osvojene vojarne prvo su nahranjeni, odjeveni u civilnu odjeću, te uz vojnu pratnju odvedeni u Dom JNA gdje su čekali suborce iz preostalih vojnih objekata.¹⁵⁹

153 M. PERIĆ, „Mate Zorić, ratni gradonačelnik Đakova – memoarsko gradivo”, 8.

154 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonimira Berca, ratnog zapovjednika 122. brigade HV-a”, 15.

155 M. Perić, *Isto*, 16.

156 M. PERIĆ, „Mate Zorić, ratni gradonačelnik Đakova – memoarsko gradivo”, 8.

157 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 12.

158 M. Perić, *Isto*, 12.

159 MĐ-DR-650, MĐ-DR-651, MĐ-DR-652, Dokumentarni film „Domovinski rat u Đakovu”.

Zbirka Domovinskog rata u Muzeju Đakovštine sadrži videozapise i fotografije koji zorno prikazuju lice i naličje rata u Đakovštini za vrijeme osvajanja vojnih objekata i nakon toga. Autori foto i video građe poznati su Đakovčani čije su kamere i fotoaparati u vrijeme ratne propagande poslužili kao „oružje istine” koje je danas dostupno za proučavanje i istraživanje. Zahvaljujući Đakovčanima Željku Butkoviću, Dariju Hanuljaku, Milanu Drmiću, Marku Periću i Ivanu Vajleru postoji foto i video građa koja prikazuje: dijelove sastanka Kriznog štaba, „Bedem ljubavi”, izgled đakovačkih ulica prije, za vrijeme i nakon borbenih aktivnosti, ratnu svakodnevicu u bunkerima i ulicama, hranjenje i odijevanje zarobljenih vojnika i njihovo premještanje u Dom JNA i dr.¹⁶⁰

Nedugo zatim, osvojen je i vojni objekt poligon „Nabrđe” s kojim se borio protudiverzantski vod, samostalni vod Gašinci i policija iz Levanjske Varoši.¹⁶¹ Pripadnici njihovih jedinica bili su iz Novosadskog korpusa JNA. Nakon pada vojnog poligona krenuli su u proboj, ali su zaustavljeni kod Breznice Đakovačke, gdje su nakon predaje borbenih vozila pušteni u smjeru Bosne i Hercegovine. Fokus borbi prebacio se na vojarnu u „Dračice” zbog njezine brojčane jačine u ljudstvu i naoružanju. U noći između 15. i 16. rujna, uslijed izvanrednih ratnih okolnosti i bez prethodnog dogovora, Krizni štab smješten u župnom uredu nastavio je s funkcijom koordinacije i provedbe distribucije naoružanja i streljiva za borbene položaje na gradskim četvrtima „Sjever” i „Dračice” prema istoimenoj vojarni.¹⁶² U tom trenutku župnik je bio Zvonko Mrak, koji je u nadolazećem razdoblju postao brigadni župnik i psiholog.¹⁶³ Nakon višesatne borbe Zvonko Bušić navodi da su đakovačke snage započele inicijativu za predaju vojarne „Dračice” iz više razloga. Prvi razlog je taj što je u svakom trenutku postojala vjerojatnost zračnog desanta 17. korpusa iz Tuzle ukoliko se bitka produlji. Drugi razlog je što su đakovačke snage imale detaljnu kartu vojarne i znali za minska polja i zemljane utvrde JNA, što bi u slučaju pješackog napada rezultiralo velikim ljudskim gubitcima. Treći razlog bio je što prije okončanje sukoba zbog nedostatka streljiva za dulji sukob.¹⁶⁴

160 MĐ-DR-1, MĐ-DR-2, MĐ-DR-3, Oslobođanje Đakova 1-3.

161 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 10–11.

162 RKT. Župa Dobrog Pastira, Župna spomenica 1980-1999., 1., 37.

163 M. PERIĆ, Fotografija 2, 142.

164 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 12.

Predajna inicijativa urodila je plodom. Potpukovniku Radomiru Gengi ponuđena je predaja, a zauzvrat im je jamčen njihov status, život i sigurnost. S druge strane, Gengo se morao obvezati na predaju vojarne s oružjem i oruđem, na što je i pristao, te je predaja dogovorena u 17 h. Realizaciju predaje prekinuo je poziv Radenka Genge u kojem tvrdi kako ima pisane dokaze o tome da su predsjednik Tuđman i general Kadijević potpisali prekid vatre u Igalu, čime se obje strane obvezuju na prekid sukoba što direktno utječe, odnosno, stopira dogovorenu predaju.¹⁶⁵ Iako je prekid vatre između Tuđmana i Kadijevića potpisan, kasnijim pojašnjenjem (Hrvatska radiotelevizija) utvrđeno je da stupa na snagu 18. rujna u podne, što je u đakovačkom slučaju bio pokušaj kupnje vremena.

Prema zapisima Zvonka Bušića u knjizi *Đakovština u Domovinskom ratu*, do 34. sata borbe na grad Đakovo palo je 245 projektila koji su oštetili vjerske građevine (katedrala i biskupski dvor), civilne, stambene, gospodarske objekte i vojne punktove.¹⁶⁶ O situaciji na đakovačkom bojištu 17. rujna *Glas Slavonije* piše:

*Nakon neispunjenog ultimatumu o predaji vojarne, združeni odredi ZNG-a i MUP-a nastavili su artiljerijski napad na posljednji bastion federalne armije u Đakovu. Potpuno opkoljeni od đakovačkih snaga, vojnici potpukovnika Radenka Genge prisiljeni su na povlačenje na rezervni položaj u vojarnu. Svoju bestijalnost srpski oficiri pokazuju stavljanjem razoružanih vojnika hrvatske i albanske narodnosti u prve bojne redove. Niti apel supruga oficira za njihovom predajom nisu urodili plodom. U pokušaju spašavanja onoga što se spasiti ne može, nastavljeno je iz vojarne nemilosrdno bombardiranje najužeg centra grada. Na grad je palo više od 250 granata i projektila.*¹⁶⁷

U međuvremenu, sa 17. na 18. rujna, u noćnim satima, Gengo je pod prijetnjom nastavka borbi pristao na predaju vojnika i oružja iz vojnog objekta „š. Gaj”. Tim činom hrvatske snage su u petnaest kamiončića zaplijenili oko pet tisuća cijevi s pripadajućim streljivom.¹⁶⁸ Oružje je raspoređeno u više objekata na području Đakova zbog obavijesti od tadašnjeg obavještajca KOS-a Sefera Halilovića, kasnije načelnika Glavnog štaba Armije BiH, da

165 Isto, 13.

166 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 68.

167 S. KRAML, „U Đakovu traje rat nesmanjenom žestinom”, *Glas Slavonije*, 18. 9. 1991., 8.

168 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 13.

će u srijedu (sutradan) poletjeti zrakoplovi JNA i raketirati Đakovo.¹⁶⁹ Velika količina naoružanja đakovačkim snagama dala je taktičku širinu s kojom je vojarna „Dračice” prisiljena na predaju. Zapovjednici akcije oslobađanja vojnih objekata u Đakovu Božo Blažević i Mirko Štrk odlučili su djelovati s minobacačkom bitnicom, koju je vodio Mario Švarcmajer, te ciljanjem vojnih objekata jačim oružjem koje će psihološki djelovati na oficire JNA. Od šest mina kojima su rukovali, treća ispaljena pogodila je izravno zgradu u vojarni, što je po mišljenju Mirka Štrka, bila prekretnica u predaji vojarne „Dračice”.¹⁷⁰

Dana 18. rujna, tijekom ranih noćnih sati, u vojarnu „Dračice” poslano je pismo namjere o predaji, u čijem su sastavljanju sudjelovali Mate Zorić – gradonačelnik, Zvonko Bušić – sekretar Narodne obrane, Mirko Štrk i Božo Blažević, zapovjednici aktivne i pričuvne garde ZNG-a i Zlatko Kajmić – član Kriznog štaba. Nakon toga Radenko Gengo pozvao je dva zapovjednika na pregovore, Mirka Štrka i Božu Blaževića.¹⁷¹

O predaji „Dračica” Glas Slavonije piše:

*Točno u 6:30 i na posljednjoj armijskoj utvrdi, razrušenoj Dračici, zavijorio se hrvatski barjak. Iz svojih podruma, nakon tri besane noći, izlaze građani razrušenog grada, umorni i sretni. Đakovo je opet slobodan grad.*¹⁷²

Posljednji zarobljeni vojnik napustio je vojarnu u podne.¹⁷³

Nakon osvajanja vojnih objekata pripadnicima ZNG-a i MUP-a predala su se 64 aktivna časnika i 298 vojnika, većinom albanske i srpske nacionalnosti. Aktivni oficiri su uz policijsku pratnju preusmjereni na kriminalističku obradu te su prevezeni u Zagreb, dok je veći dio mladih vojnika pušten kućama.¹⁷⁴ Tijekom oslobađanja vojnih objekata u Đakovštini poginula su četiri branitelja, a oni su: gardisti Željko Trbara i Mato Perić iz Đakova, te pripadnici jedinica Narodne zaštite, Đakovčanin Željko Krep i Petar Tarnaj iz Đakovačke Satnice. U đakovački Dom zdravlja primljeno je 25 ranjenih boraca ZNG-a i MUP-a, a tijekom sukoba poginuo je i građanin Martin Đurić,

169 M. PERIĆ, „Mate Zorić, ratni gradonačelnik Đakova – memoarsko gradivo”, 8.

170 M. PERIĆ, „Sjećanje Mirka Štrka, zapovjednika akcije oslobađanja vojnih objekata u Đakovu”, 17.

171 M. PERIĆ, „Mate Zorić, ratni gradonačelnik Đakova – memoarsko gradivo”, 9.

172 S. KRAML, „Najteži dan u povijesti Đakova”, *Glas Slavonije*, 19. rujna 1991., 9.

173 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 68.

174 S. KRAML, „Poginula četiri branitelja”, *Glas Slavonije*, 20. rujna, 6.

dok je ranjeno osam civila.¹⁷⁵ Od pripadnika jedinica JNA poginula su četiri vojnika i jedan zastavnik, a ranjeno ih je šesnaest. Veći broj ranjenih mladih vojnika zbog neprihvatanja predaje od svojih oficira bio je u teškom stanju, uglavnom zbog nedostatka krvi.¹⁷⁶

Rezultati osvajanja vojnih objekata u Đakovu imali su dalekosežni učinak na osvajanje objekata u drugim gradovima, te obranu istočne Slavonije općenito. Zaplijenjeno naoružanje iz đakovačkih vojnih objekata, koje je integrirano u oružane snage Republike Hrvatske jesu: topovi T-12 100 mm (36 kom), haubice Howitzer 122 mm D-30 (18 kom), brdski top M-68B-1 76,2 mm (4 kom), protuoklopni top ZIS-3 76 mm (14 kom), borbena oklopna vozila (BOV) s topovima i raketnim sustavima (36 kom), puške raznih kalibara (oko 5 000 kom), ručni raketni bacači nepoznate količine i topničko streljivo (oko 65 000 kom).¹⁷⁷ Ratni plijen s vojnog poligona Nabrđe bio je u obliku četiri tenka T-55 i četiri BOV-a, a iz skladišta oružja „Gaj” dva BOV-a.¹⁷⁸ Prema drugim izvorima brojevi naoružanja u čiji posjed su došle đakovačke snage variraju, te navode da su došle su posjed 103 topničko-haubička oružja, 36 borbenih i 192 neborbena vozila, oko 5500 komada pješačkog oružja, te oko 2 900 000 komada streljiva za to oružje.¹⁷⁹ Za vrijeme i nakon borbi za đakovačke vojarne prijavljeno je obaranje dva zrakoplova tipa Orao (19. rujna), u području sela Koritna i Mrzović tri zrakoplova tipa Galeb (4. listopada), u namjeri napada na Ivankovo te Vinkovce, dan poslije (5. listopada) još dva Galeba te 6. listopada jedan MIG-21 prilikom raketiranja Semeljaca, i dva Galeba kod sela Jarmina.¹⁸⁰ Odmah nakon preuzimanja naoružanja đakovačke snage pomažu ostalim gradovima: Vinkovcima, Vukovaru, Osijeku, Novoj Gradišci i Našicama.¹⁸¹ Osam dana nakon osvajanja vojnih objekata u Đakovu se osniva 122. brigada Hrvatske vojske, koja je u početku imala dvije pješačke bojne, tri topničke divizije, inženjersku satniju i logističku satniju.¹⁸²

175 Z. BUŠIĆ, „Napetost u đakovačkoj općini”, 68.

176 S. KRAML, „Poginula četiri branitelja”, *Glas Slavonije*, 20. rujna, 6.

177 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 14.

178 S. KRAML, „Tenkovi za Slavoniju”, *Glas Slavonije*, 20. rujna., 6.

179 I. MIŠKULIN, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj – rujan 1991.”, 182.

180 I. MIŠKULIN, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991. - 1993.”, 156.

181 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonka Bušića, tadašnjeg sekretara Narodne obrane u Đakovu”, 14.

182 M. PERIĆ, „Sjećanje Zvonimira Berca, ratnog zapovjednika 122. brigade HV-a”, 15.

Zaključak

Područje Đakovštine veličine 830 kvadratnih kilometara tijekom Domovinskog rata dalo je značajan doprinos u obrani istočne Slavonije. Iako Hrvati nisu bili većina u svim selima, Đakovština nije proživjela separatističke radnje poput onih u Dalmaciji („balvan revolucija”), već je stanovništvo, uz izolirane incidente, djelovalo sinergijski i vrlo organizirano. Đakovčani su uz gotovo minimalne ljudske žrtve u svojem gradu ostvarili veliku pobjedu, koja je u tom trenutku zasigurno moralno djelovala i van granica Đakovštine. Zaplijenjenim oružjem potpomognuti su ostali slavonski gradovi poput Vinkovaca, Županje, Nove Gradiške, Osijeka i Vukovara, u kojima su bitke za vojarne trajale i dalje. Zbog oduzete velike količine naoružanja i činjenice da je u akcijama sudjelovao veliki broj pripadnika Narodne zaštite, omogućilo se da našička i đakovačka bojna brigade postanu dijelom ustrojbene osnove za sljedeći val mobilizacije hrvatskih oružanih snaga.¹⁸³ Ustroj novih brigada i bojni potaknut je 25. rujna, osloncem na 107. i 108. brigadu, te je na području Nove Gradiške zapovjedbno ustrojavanje 121. brigade, na području Đakova 122., na području Slavonske Požete 123. i na području Vukovara 124. brigade ZNG.¹⁸⁴ Đakovačka 122. brigada u sljedećim će se mjesecima i godinama dokazati kao jedan od štitova obrane istočne Slavonije, a osobito u čuvanju zaleđa gradova Osijeka i Vinkovaca.

Izvori

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Narodnosni sastav stanovništva po naseljima 1991., Zagreb.

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Naselja i stanovništvo prema starosti i spolu 1991., Zagreb.

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Naselja i stanovništvo prema školskoj spremi, pismenosti i spolu po naseljima 1991., Zagreb.

Glas Slavonije, lipanj, srpanj, kolovoz, rujan 1991.

183 I. MIŠKULIN „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj – rujan 1991.”, 191.

184 D. MARIJAN, „Slavonija u ratnoj 1991. godini”, 296.

- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-652, Dokumentarni film „Domovinski rat u Đakovu”, 10. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-1 „Oslobađanje Đakova 1”, 8. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-2, „Oslobađanje Đakova 2”, 8. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-3, „Oslobađanje Đakova 3”, 8. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-58/28, Vojna naredba 17. korpusa JNA iz 1991., 10. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-58/61, Vojna naredba 17. korpusa JNA iz 1991., 11. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-61, Knjiga dojava – zapovjednik, 11. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-650, Dokumentarni film „Domovinski rat u Đakovu”, 9. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, MĐ-DR-651, Dokumentarni film „Domovinski rat u Đakovu”, 9. lipnja 2025.
- Muzej Đakovštine Đakovo, Zbirka Domovinskog rata, Plan odbrane objekata JNA u garnizonu Đakovo, neinventarizirana građa, 10. lipnja 2025.
- Narodne novine br. 64/00, 31. 3., 2001.

Literatura

- ANIĆ, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Tiskara mladinska knjiga, Zagreb, 1991.
- BREKALO, Miljenko, LUKIĆ, Anamarija, JURČEVIĆ, Ivana, „Uloga JNA-a u velikosrpskom projektu – Poseban osvrt na područje Đakovačko-osječke nadbiskupije”, *Diascoviensia* 4, Đakovo, 2020.
- BRSTILO REŠETAR, Matea, *Organiziranje obrane i začeci Hrvatske vojske, katalog izložbe Domovinski rat*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2013.
- Davor MARIJAN, „Jugoslavenska narodna armija u agresiji na Republiku Hrvatsku 1990.-1992. godine”, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 33., No. 2., Zagreb, 2001.

- DOMAZET-LOŠO, Davor, „How Aggression Agait Croatia and Bosnia-Herzegovina Was Prepared of the Transformation of the JNA into a Serbian Imperial Force”, *National Security and the Future*, Vol. 1., No. 1., 2000.
- DOMAZET-LOŠO, Davor, *Hrvatski Domovinski rat 1991. - 1995.*, Udruga Hrvatski identitet i prosperitet i Matica hrvatska ogranak Sinj, Sutontisak – Split, Zagreb, 2010.
- Izvršno vijeće skupštine Općine Đakovo, Đakovština u Domovinskom ratu, ur. Mirko Drenjanec, Andrija Borčić, Ivan Buljan, Zvonko Bušić, Ivan Tarnaj, Branka Tomljanović, August Zebec, Mate Zorić, Tipografija Đakovo, Đakovo, 1993.
- MARIJAN, Davor, „Slavonija u ratnoj 1991. godini”, *Scrinia Slavonica* 1, 2001.
- MARIJAN, Davor, „Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj 1990. - 1991”, *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 40, Br. 1, 2008.
- MARIJAN, Davor, *Bitka za Vukovar*, *Scrinia Slavonica* 2, 2002.
- MARIJAN, Davor, *Domovinski rat*, Despot Infinitus d. o. o. i Hrvatski institut za povijest, Znanje d. o. o., Zagreb, 2016.
- MARIJAN, Davor, *Jedinstvo - posljednji ustroj JNA*, *Polemos* 6., 2003.
- MARIJAN, Davor, *Slom Titove armije: JNA i raspad Jugoslavije 1987. - 1992.*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.
- MIŠKULIN, Ivica, „Iz života 122. brigade Hrvatske vojske 1991. - 1993.”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, Br. 8., 2007.
- MIŠKULIN, Ivica, „Počeci obrane: 107. brigada Zbora narodne garde Republike Hrvatske lipanj – rujan 1991.”, *Valpovački godišnjak*, br. 11, 2006.
- NAZOR, Ante, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih.*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Pressus studio d. o. o., Zagreb, 2011.
- PERIĆ, Marko, Đakovačkim objektivom kroz Domovinski rat, ur. Ante Nazor i Mate Rupić, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Tiskara Rotim i Market, Zagreb, 2013.
- ŠETIĆ, Nevio, *Ostvarenje suvremene hrvatske države – od pojave višestranačja 1989. do nastanka samostalne, međunarodno priznate i teritorijalno cjelovite Republike Hrvatske*, Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja”, Zagreb, 2017.
- Župna spomenica 1980. – 1999. RKT Župa Dobrog Pastira Đakovo 2.

SUMMARY

Mateo Dragičević

THE CAPTURE OF MILITARY INSTALLATIONS IN THE ĐAKOVŠTINA REGION IN 1991

The paper covers the period of summer and early autumn of 1991 in the Đakovo region. It presents statistical data on the ethnic composition, gender, literacy and educational qualification of the inhabitants of the Đakovo region. It describes the preparation and course of combat activities of the conflicted parties, as well as the final result and contribution to the capture of military facilities in the Đakovo region. During the writing of the paper, documents in the form of museum materials, regional press and previous works and publications that fully or partially describe segments of the Battle for the Barracks in Đakovo, as well as state statistical data were used.

Keywords: contemporary history, Homeland War, capture of military facilities, Đakovo, Đakovo region